

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

2013

Jana Macková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Jana Macková

**Skon významných osobností: komparace
mediálního obrazu úmrtí Václava Havla a
Kim Čong-ila v českých médiích**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Jana Macková**

Vedoucí práce: **Dr. Ulrike Notarp**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

MACKOVÁ, Jana. *Skon významných osobností: komparace mediálního obrazu úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila v českých médiích*. Praha, 2013. 85 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Dr. Ulrike Notarp.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem *Skon významných osobností: komparace mediálního obrazu úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila v českých médiích* se věnuje mediálnímu pokrytí úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila v českých celostátních denících. Teoretická část práce se zabývá tím, jak masová média využívají a zpracovávají mediální události, zejména v souvislosti s úmrtím veřejně známých osob. Práce se také věnuje rituální funkci mediálních událostí a jejich roli při integraci společnosti. Součástí je i vysvětlení, jakým způsobem média o úmrtí veřejně známých lidí informují a jaká je v této souvislosti jejich funkce. Vzhledem k tomu, že je Václav Havel často nazýván národním hrdinou, je v práci také prezentován fenomén hrdiny a jeho vývoj od minulosti do současnosti.

V praktické části je prostřednictvím kvantitativní obsahové analýzy zkoumáno, jakým tématům se české deníky v souvislosti s úmrtím Václava Havla a Kim-Čong-ila věnovaly, zda existovaly rozdíly v četnosti zpráv a typu témat v jednotlivých zkoumaných denících a jestli měla média tendenci srovnávat osobnosti Václava Havla Kim Čing-ila. Doplňující kvalitativní analýza poskytla odpovědi na to, zda byl Václav Havel po své smrti prezentován v českých denících jako národní hrdina.

Abstract

This thesis is called *"Bereavement of eminent personalities: Comparison of Media Representation of Václav Havel and Kim Jong-il in the Czech Media."* Its focus is on the media coverage of Václav Havel's and Kim Jong-il's death in the Czech Republic National dailies. The theoretical part deals with how mass media use and process media events, especially the one's related to the death of publicly known persons. The thesis also addresses ritual function of media events and their role in society integration. Another chapter of the thesis explains how media informs the public about deaths of well-known people and what their function is in this context. As Václav Havel was and still is called a national hero, a phenomenon of a hero and its development from history up to date is also presented in the paper.

The practical part consists of quantitative content analysis which provides concrete topics that were covered by Czech dailies in regards with Václav Havel's and Kim Jong-il's death. The analysis also answers the following questions: Were there any differences in quantity of articles on each leader and the type of topics in any particular media? Did the Czech media tend to compare the personalities of Václav Havel and Kim Jong-il during their coverage? The additional qualitative analysis also examines whether Václav Havel was presented as a national hero in Czech media after his death.

Klíčová slova

Václav Havel, Kim Čong-il, úmrtí, smrt, veřejně známá osobnost, mediální obraz, kvantitativní obsahová analýza

Keywords

Václav Havel, Kim Jong-il, bereavement, death, eminent personalities, media image, quantitative content analysis

Rozsah práce: 129 479

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne .....

Jana Macková

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat Dr. Ulrike Notarp za její významnou pomoc při zpracování této diplomové práce a užitečné rady, které mi poskytla. Mé velké díky patří také Janě Mackové a Janu Hlisnikovskému za jejich bezmeznou trpělivost a obrovskou podporu, bez které by dokončení této práce nebylo možné.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:	
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: <i>Macková Jana</i>	Razítko podatelny:
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: <i>2010/2011</i>	
E-mail diplomantky/diplomanta: <i>mackova2@hotmail.com</i>	
Studijní obor/forma studia: <i>Mediální studia/kombinovaná forma</i>	
Předpokládaný název práce v češtině: <i>Skon významných osobností: komparace mediálního obrazu úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila v českých médiích</i>	
Předpokládaný název práce v angličtině: <i>Bereavement of eminent personalities: comparison of media representation of Václav Havel and Kim Jong-il in Czech media</i>	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezí) <i>ZS 2012/2013</i>	
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků) <i>V současnosti se jedná o aktuální témata (úmrtí Václava Havla i Kim Čong-ila v prosinci 2011), která doposud nebyla odborně zpracována. Vzhledem ke kontrastu obou osobností a jejich absolutní odlišnosti – jak lidské, tak politické, považuje autorka zvolené téma za zajímavé a přínosné pro zpracování. Všeobecně na téma úmrtí významných osobností byla dle dostupných informací (www.theses.cz) napsána jedna bakalářská práce na Masarykově univerzitě (autorka Martina Šimůnková - Smrt celebrity: analýza procesu mediální konstrukce úmrtí populární osobnosti, práce obhájena v roce 2010), která se zaměřovala na porovnání medializace úmrtí tří českých osobností v českých bulvárních a seriózních médiích.</i>	
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): <i>Cílem práce bude prostřednictvím kvantitativní obsahové analýzy zmapovat mediální pokrytí tématu úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila ve vybraných českých médiích. Autorka bude ve vybraných médiích také zkoumat, jaká byla tonalita jednotlivých výstupů, jejich zaměření (zda informovaly pouze o úmrtí a pohřbu, případně jakým dalším tématům se věnovaly v souvislosti s osobou Václava Havla a Kim Čong-ila. V teoretické části práce se autorka bude věnovat tomu, jak masová média zpracovávají a využívají mediální události, zejména pak ty související s úmrtím významných osobností. Zabývat se bude také způsobem, jakým masová média konstruuji obrazy hrdinů, resp. antihrdinů, což se pokusí prokázat na konkrétních případech úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila.</i>	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): <i>Úvod</i> <i>Teoretická část:</i> <ol style="list-style-type: none"> <i>1. Masová média a mediální události</i> <i>2. Úmrtí osobností v médiích</i> <i>3. Václav Havel jako národní hrdina; úmrtí Václava Havla jako sjednocující prvek české společnosti</i> <i>4. Vůdce Kim Čong-il</i> <i>Praktická část:</i> <i>Kvantitativní obsahová analýza a interpretace výsledků</i>	

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Deníky: *Hospodářské noviny, Mladá fronta Dnes, Lidové noviny, Právo, Haló noviny*

Online: *iDNES.cz, aktuálně.cz*

U tištěných médií budou analyzována všechna vydání daného periodika od úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila do konce roku, tj. 17. 12. 2011, resp. 18. 12. 2011 – 31. 12. 2011. U online médií budou analyzovány všechny zprávy publikované ve stejném časovém období, tj. 17. 12. 2011 – 31. 12. 2011.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Kvantitativní obsahová analýza

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

1. DAYAN, Daniel, KATZ, Elihu. 1994. *Media events. The live broadcasting of history.* Harvard university
(Autoři se zabývají vznikem nového TV žánru, kterým je živé vysílání historicky významných událostí. Podle autorů mají tyto mediální události potenciál transformovat společnosti po celém světě. Analyzovány jsou Olympijské hry, svatba Prince Charlese a Lady Diany, pohřeb Johna F. Kennedyho, přistání na Měsíci a návštěva papeže Jana II v Polsku). Autoři prezentují, jak jsou tyto události vytvářeny a realizovány.)
2. Berger, Peter L. – Luckmann, Thomas. 1999. *Sociální konstrukce reality.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury
(Kniha je teoretickým pojednáním o sociologii vědění a zaměřuje se na jak osvětlení problému sociologie vědění podle autorů, ale věnuje se také konkrétně tomu, jak je sociální realita vytvářena.)
3. ANDERSON, Benedict. 1983. *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism.* Verso
(Autor se v knize věnuje vzniku a fungování „smyšlených komunit“ a zkoumá proces, jak tyto komunity vznikly. Autor také popisuje, jak původní nacionalismus vznikl v USA a byl následně adoptován hnutími v Evropě.)
4. HOLÝ, Ladislav. 2001. *Malý český člověk a skvělý český národ : národní identita a postkomunistická transformace společnosti.* Praha: sociologické nakladatelství
(Autor analyzuje specificky český diskurs o národní identitě a proměňující se, nicméně stále problematický, vztah mezi národem a státem v období postkomunistické transformace společnosti.)
5. KEANE, John. 1999. *Václav Havel: A Political Tragedy in six Acts.* Bloomsbury Publishing
(Autor v knize prezentuje vedle známých faktů o V. Havlovi také části z jeho života, které nejsou veřejnosti velmi známé – at' již z jeho života spisovatele a dramatika, po život disidenta a bojovníka za demokracii).
6. SCHLESINGER, Arthur M. 2008. *Modern World Leaders: Kim Jong Il.* Infobase Publishing
(Kniha se zabývá historií Koreji, Korejskou válkou a počátky Severní Koreji, dále detailně představuje osobnost Kima Čong-ila).
7. KRIPPENDORF, Klaus. 2004. *Content analysis: an introduction to its methodology.* Sage Publications
(Kniha představuje způsoby analyzování textů, obrazů či hlasu. Prezentovány jsou jak konceptní, tak metodologické aspekty obsahové analýzy a metody její realizace).

<p>Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)</p> <p><i>Martina Šimůnková, Masarykova univerzita v Brně – bakalářská práce s názvem Smrt celebrity: analýza procesu mediální konstrukce úmrtí populární osobnosti (práce obhájena v roce 2010)</i></p>
<p>Datum / Podpis studenta/ky</p> <p>.....</p>

<p>TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:</p>
<p>Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:</p>
<p>Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:</p>
<p>Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.</p> <p>Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.</p> <p>Dr. Ulrike Notarp .....</p>
<p>Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga Datum / Podpis pedagožky/pedagoga</p>

<p>TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.</p> <p><u>TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.</u></p>

Obsah

ÚVOD.....	3
1. SPOLEČNOST A JEJÍ POSTOJ KE SMRTI.....	6
2. MASOVÁ MÉDIA A SMRT JAKO MEDIÁLNÍ UDÁLOST	8
2.1 Zpravodajské hodnoty a agenda setting.....	8
2.2 Mediální události	10
2.2.1 Typologie mediálních událostí.....	10
2.2.2 Rituální funkce mediálních událostí	11
2.2.3 Rituály a jejich integrační funkce	12
3. ÚMRTÍ ZNÁMÝCH OSOBNOSTÍ V MÉDIÍCH.....	15
3.1 Zpravodajství o smrti a funkce médií	15
3.2 Úmrtí osobností v tištěných médiích	17
3.3 Pohřeb v médiích	19
3.4 Hrdina v médiích.....	19
3.4.1 Hrdinové tištěných médií.....	20
3.4.2 Hrdinové elektronických médií.....	21
4. VÁCLAV HAVEL	23
4.1 Mládí a studium	23
4.2 Politické začátky	24
4.3 Václav Havel jako prezident.....	25
4.4 Osobní život.....	26
5. KIM ČONG-IL.....	27
5.1 Mládí.....	27
5.2 Politické začátky a vláda KILDR.....	28
5.3 Osobní život.....	29
6. SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI.....	31
7. VÝZKUMNÉ METODY A EMPIRICKÝ MATERIÁL	33
7.1 Výzkumný problém	33
7.2 Výzkumné otázky	33
7.3 Výzkumné metody	34
7.3.1 Kvantitativní obsahová analýza	34
7.3.2 Doplňující kvalitativní analýza.....	35
7.4 Výzkumný vzorek.....	35
7.5 Analyzovaný materiál	36
7.5.1 Charakteristika zkoumaných médií.....	37

7.5.1.1	Hospodářské noviny.....	37
7.5.1.2	Mladá fronta DNES	37
7.5.1.3	Lidové noviny	38
7.5.1.4	Právo	39
7.5.1.5	Haló noviny.....	39
7.6	Kódovací jednotka	40
7.7	Kódovací kniha	41
7.8	Kódovací instrukce	42
8.	ANALYTICKÁ A INTERPRETAČNÍ ČÁST	44
8.1	Rozložení mediálních výstupů podle času	44
8.1.1	Václav Havel.....	44
8.1.2	Kim Čong-il	46
8.2	Titulní strany analyzovaných deníků	47
8.3	Tematické zaměření mediálních výstupů.....	53
8.3.1	Témata o Václavu Havlovi	53
8.3.1.1	Úmrtí.....	54
8.3.1.2	Politická činnost.....	54
8.3.1.3	Umělecká činnost.....	54
8.3.1.4	Soukromý život.....	55
8.3.1.4.1	Charakterové vlastnosti.....	56
8.3.1.4.2	Národní hrdina a význam Václava Havla pro Čechy.....	57
8.3.1.4.3	Zdravotní stav a rodina	59
8.3.1.5	Pohřeb	59
8.3.2	Témata o Kim Čong-ilovi	60
8.3.3	Příspěvky zmiňující Václava Havlova i Kim Čong-ila.....	64
9.	SHRNUTÍ ANALYTICKÉ A INTERPRETAČNÍ ČÁSTI	68
	ZÁVĚR.....	72
	SUMMARY	74
	POUŽITÁ LITERATURA.....	76
	SEZNAM PŘÍLOH.....	82
	SEZNAM TABULEK.....	83
	SEZNAM GRAFŮ	84
	SEZNAM OBRÁZKŮ	85

Úvod

Říká se, že jedinou jistotou člověka na tomto světě je, že jednou zemře. Smrt zastává v našem životě roli události, která není ohraničena časem ani prostorem. Smrt nediskriminuje, týká se úplně všech - lidí chudých i bohatých, bělochů, černochů i asiátů a v žádném případě nezáleží na tom, ze které kultury, společnosti či části světa člověk pochází. Postoj společnosti k tématu smrti prošel od počátku lidské existence mnoha změnami. V dnešní době je přístup lidí ke smrti poněkud rozpolcený, jelikož se jí na jedné straně bojí a tématům v souvislosti se smrtí se na veřejnosti vyhýbají. Na druhou stranu však lze říci, že do jisté míry jsou lidé tématem smrti fascinováni a informace o ní vyhledávají a diskutují o nich. Společným místem, kde s informacemi v souvislosti se smrtí přicházejí lidé do styku, jsou mj. masová média. Pro ta je možnost publikovat zprávu o tragické události, katastrofách, nešťastných náhodách i úmrtí lidí svátkem, protože tento typ zpráv je pro čtenáře novin a časopisů, stejně jako návštěvníky zpravodajských serverů, posluchače rozhlasového vysílání a diváky televize často velmi atraktivní. Jedná-li se o zprávy, ať již pozitivní či negativní, které se týkají veřejně známé osoby, je zájem o ně u veřejnosti ještě větší.

Když se 18. prosince 2011 veřejnost prostřednictvím médií dozvěděla, že zemřel bývalý prezident Václav Havel, sociální sítě a následně i všechna významná česká i světová média se zprávami o této smutné události zaplnila. V českých médiích se tato informace stala na několik dalších dní hlavní zprávou téměř všech typů tuzemských médií, která zřejmě využívala zájmu veřejnosti o toto téma a zejména osobu Václava Havla. Jeho osoba je pro převážnou část Čechů i Slováků, ale i ostatní svět, symbolem boje za demokracii a pro mnoho lidí měl, a stále má, velký význam. Mediální zájem i zájem veřejnosti o Václava Havla předvánočním obdobím roku 2011 byl z některých stran i kritizován a popisován jako přehnaný, o čemž společnost nemálo diskutovala v rámci sociálních sítí a diskuzí zpravodajských serverů. Tématem těchto veřejných diskuzí byl především přínos Václava Havla pro českou společnost a lidé se často uchýlovali k hodnocení jeho osobnosti, jeho vlastností a života celkově. Tyto debaty trvaly i několik dní po jeho pohřbu, dokud zpravodajské rubriky médií neovládla témata jiná, více aktuální, jako Vánoce, konec roku a události roku nadcházejícího. Za jeden z cílů mé diplomové práce jsem si proto stanovila zmapovat mediální pokrytí úmrtí Václava Havla ve vybraných českých denících a zanalyzovat, v jakých souvislostech média o Václavu Havlovi psala.

Den po smrti Václava Havla se v českých i světových médiích objevila informace o úmrtí severokorejského vůdce Kim Čong-ila, který odešel z tohoto světa (údajně) den před Václavem Havlem, tj. v sobotu 17. prosince 2011. V médiích okamžitě zazněl komentář, že se paradoxně jedná o velkou nespravedlnost vůči Václavu Havlovi, kterému Kim Čong-il vzal v okamžiku veškerou pozornost světových médií. Jedná se totiž o tak výrazně odlišné osobnosti – často prezentované jako představitele dobra a zla, že by se nad touto souhrou dvou událostí nepozastavil jen málokdo. Z toho důvodu jsem si jako druhý cíl této práce stanovila také analýzu mediálního obrazu úmrtí Kim Čong-ila.

Tato diplomová práce s názvem *Skon významných osobností: komparace mediálního obrazu úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila v českých médiích* se zabývá tím, jak masová média zpracovávají a využívají mediální události pro svá zpravodajství, zejména pak takové události, které se týkají úmrtí významných a veřejnosti známých osobností. V teoretické části se práce věnuje postojům společnosti vůči smrti, a jak k tomuto tématu přistupují masová média. Zpráva o úmrtí Václava Havla ovládla na nějaký čas téměř všechna česká i světová média a zejména v České republice bylo na konci roku 2011 úmrtí Václava Havla tématem číslo jedna. V okamžiku se tak stalo nejvýznamnější mediální událostí konce loňského roku. Teoretická část se proto mj. zabývá teorií mediálních událostí, jejich charakteristikou a typologií a věnuje se také jejich rituálnímu charakteru v souvislosti s přijetím smrti ať již blízké či veřejně známé osoby.

Teoretická část práce se dále také věnuje konkrétně tématu úmrtí v médiích se zaměřením na úmrtí známých osobností a vysvětluje, jakým způsobem masová média o smrti známých lidí informují, a jaká je v této souvislosti jejich funkce. Vzhledem k tomu, že se v souvislosti s osobou Václava Havla hovoří o národním hrdinovi, je součástí diplomové práce také kapitola zaměřená na teorii hrdiny a jeho vývoj od historie po současnost v tištěných i elektronických médiích. Poslední kapitoly teoretické části se věnují již konkrétně Václavu Havlovi a Kim Čong-ilovi a jsou nastíněny jejich hlavní životní milníky.

V praktické části práce bylo prostřednictvím kvantitativní obsahové analýzy zkoumáno, jak vybraná česká média informovala o úmrtí Václava Havla a Kim Čong-

ila. Analýza byla zaměřena na otázku, s jakými tématy média o Václavu Havlovi a Kim Čong-ilovi psala, a zda a jakým způsobem se zpravodajství o těchto dvou událostech lišila i v jednotlivých typech zkoumaných médií. Analyzovány byly všechny relevantní příspěvky v českých denících Hospodářské noviny, Mladá fronta Dnes, Lidové noviny, Právo a Haló noviny.

Vzhledem k významu osobnosti Václava Havla a faktu, že jeho odchod významně poznamenal (nejen) celou českou společnost, předpokládám, že výsledky této diplomové práce budou zajímavé nejen pro studenty mediálních oborů, ale také pro kohokoliv z řad široké veřejnosti.

1. Společnost a její postoj ke smrti

Smrt je součástí života všech lidí bez výjimky. Každý člověk ji prožívá po svém a postoje k ní se liší v závislosti na faktorech psychologických i společenských. Vztah ke smrti je velmi individuální, lze však říci, že na utváření vztahů a postojů ke smrti se výrazně podílí společnost, ve které daný člověk žije. V mnoha kulturách a národech je smrt vnímána jako něco negativního a pomíneme-li přístup náboženství k otázce smrti, nikdo přesně neví, co se s člověkem po smrti stane. I z tohoto důvodu jsou smrt a její okolnosti obklopeny společenským tabu a zejména v západních společnostech nepatří smrt k vyhledávaným tématům diskuzí na veřejnosti. Ne vždy však tomu tak bylo.

Postoj společnosti ke smrti prošel historicky mnoha změnami. Philip Ariès ve svém rozsáhlém díle *Dějiny smrti* (Ariès, 2000) předkládá ucelený historický vývoj postojů společnosti ke smrti a z něj vyplývá, že během celého středověku až do období romantismu byli lidé se smrtí smířeni a přijímali ji jako přirozenou součást lidských životů, jako něco všedního. O smrti běžně a veřejně hovořili a diskutovali a smutek pozůstalých byl samozřejmý, přestože se jeho intenzita v různých obdobích lišila. Podle autora byl pro smrt charakteristický důvěrný vztah lidí k ní a její veřejná povaha, která přetrvávala až do období konce 19. století. V tomto období lidé přijímali smrt někoho jim blízkého hůře a nebáli vlastní smrti tak, jako smrti druhých lidí (Ariès, 2000, s. 17-44).

Ve 20. století byla společnost charakterizována významem, který nově přikládala radosti a romantické lásce, jež však jsou smrtí blízké osoby ničeny. Avšak s rostoucí sekularizací, pokrokem a mnoha dalšími změnami ve společnosti došlo k tomu, že dnešní moderní člověk se vyznačuje až chorobným strachem ze smrti. Společnost o smrti nemluví, považuje ji za něco negativního a snaží se ji potlačit. Společnost tak přesunula smrt za zdi nemocnic, a tím pádem ji jaksi vytlačila i z každodenního života. V souvislosti s tímto postojem moderní společnosti hovořil Ariès o smrti jako o něčem zakázaném (Ariès, 1981, s. 1-36). Autor Robert Blauner nazýval na rozdíl od Arièse smrt jako něco skrytého mezi staršími lidmi a odkazuje se při tom na dřívější doby, kdy lidé umírali dříve a zanechávali po sobě sociálně a ekonomicky nezajištěné pozůstalé. Pro ty byly rituály pohřební i truchlící velmi důležité, jelikož jim pomáhaly se smrtí jim blízkého se vyrovnat (Blauner, 1966 in Walter 1995).

Také další autoři, jako například Norbert Elias či Anthony Giddens, se zabývali tématem smrti a charakterizovali ji jako něco, co moderní společnost nevidí a co se

nachází mimo veřejný prostor - fenomény jako kriminalita, sexualita, nemoc a smrt byly institucionálně potlačeny a přesunuty z očí veřejnosti do věznic, nemocnic či domovů pro seniory. Lidé v civilizované společnosti umírají opuštěni a lidé mají problém před umírajícím své pocity vyjádřit a jsou v tomto ohledu velmi rezervovaní (Walter, Littlewood, Pickering, 1995, s. 579-596).

Proti sociologickému pohledu na smrt jako na něco, co bylo z veřejného prostoru vytlačeno, stojí argument, že smrt je naopak ve veřejném prostoru přítomna výrazně. Lidé se zdravě stravují, žijí aktivně, mají zdravotní a životní pojištění, na což lze nahlížet jako na potvrzení toho, že přijímáme fakt lidské smrtelnosti, kterou se snažíme do jisté míry oddálit. Staří lidé umírají v dnešní době velmi často v nemocnicích, pohřby zařizují soukromé společnosti a smrt je tak součástí našich životů, nejen soukromých, ale i veřejných. Nejsilnějším argumentem je však fakt, že umírání a smrt je každodenní součástí našich životů prostřednictvím masových médií, u kterých lze vysledovat o téma smrti velký zájem (Walter, Littlewood, Pickering, 1995, s. 579-596). Autoři však dodávají, že úmrtí i neznámé osoby získá pozornost médií pouze v případě, že daný člověk zemřel nečekaně, tragicky či pokud byl například zavražděn – běžný občan, který zemře v poklidu svého domova na srdeční infarkt, se na titulní strany médií nedostane (Walter, Littlewood, Pickering, 1995, s. 579-596). Zmíněný trend lze vyzorovat historicky v mnoha filmových dílech, ve kterých se smrt v různých podobách objevuje, ale také ve zpravodajství o úmrtí obyčejných, veřejnosti neznámých lidí, stejně jako známých, resp. slavných osobností. Tento fakt lze doložit mnoha příklady z historie i nedávné minulosti, kdy titulky světových médií plnily zprávy o úmrtí veřejnosti známých lidí. Mezi nejznámější a nejsnadněji doložitelné příklady bezesporu patří například smrt princezny Diany, papeže Jana Pavla II. či zpěváka Michaela Jacksona, jejichž úmrtí se na čas stala mediálními událostmi na celém světě. V České republice zase média například masově informovala o smrti skladatele Karla Svobody či zpěváka Petra Muka a v neposlední řadě o úmrtí jedné z nevýznamnějších postav české historie Václava Havla, kterému se věnuje i tato diplomová práce.

2. Masová média a smrt jako mediální událost

Mluvíme-li v souvislosti s úmrtím o masových médiích jako o nástroji šíření tohoto typu informací směrem k veřejnosti, je třeba zmínit, jakou roli a význam masová média všeobecně mají, a proč a s jakým záměrem daný druh informací předkládají svému publiku. Masová média jsou součástí našich každodenních životů a získávají bezesporu čím dál více na významu, zejména s rozvojem elektronických médií v posledních letech. Kromě toho, že jsou prostředkem zábavy, plní zároveň další, neméně důležité funkce. Jak uvádí Denis McQuail, jsou masová média mj. zdrojem moci (potenciálním prostředkem vlivu), místem, kde se odehrává množství významných společenských událostí, a také zdrojem výkladů sociální reality a představ o ní (McQuail, 2009, s. 21-22).

2.1 Zpravodajské hodnoty a agenda setting

Každý den média vybírají z obrovského množství zpráv ty, které publikují na svých stránkách a předávají je tak svým čtenářům z řad široké veřejnosti. Výběr témat není náhodný, ale řídí se mnoha pravidly a je závislý na nejrůznějších okolnostech, jako například míře atraktivity zprávy pro média, její aktuálnosti, do jaké míry má vliv či dopad na společnost apod. Výběr zpráv masovými médii je založen na tzv. zpravodajských hodnotách. Tento termín se poprvé objevil u autora Waltera Lippmanna v díle *Public Opinion* (Lippmann, 1922), kde jej definoval jako soubor kritérií souvisejících se selekcí zpráv, o kterých média informují. Podle autora se jedná o jednoznačnost události, překvapení, prostorovou blízkost, osobní zaujetí a konflikt (Kunczik, 1995, str. 119). Média se při selekci zpráv soustřeďují především na takové události, které nejsou příliš staré a které jsou relevantní pro daný okruh recipientů (Kunczik, 1995, str. 120).

Přínos v této koncepci měli také autoři Johan Galtung a Marie Holmboe - Rugeová, kteří ve své studii *The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers* (Galtung, Holmboe-Rugeová, 1965) zkoumali, jak se z události stane zpráva. Pro tyto účely analyzovali, jaký typ zpráv ze zemí třetího světa se dostává do zahraničních médií a co mají tyto zprávy společného. Ve svých závěrech dospěli ke dvanácti zpravodajským hodnotám majícím vliv na to, zda se vybraná událost ze zahraničí objeví v médiích. Mezi tyto

hodnoty podle autorů patří frekvence, práh pozornosti, jednoznačnost, význam, souznění, překvapení, kontinuita, variace, vztah k elitním národům, vztah k elitním osobám, personalizace a negativita. Autoři jsou přesvědčeni, že čím více událost splňuje daná kritéria, tím je větší šance, že se stane zprávou (Kunczik, 1995, str. 121-122).

Podíváme-li se na zpravodajskou hodnotu úmrtí Václava Havla i Kim Čong-ila podle výše uvedených kritérií, je na první pohled patrné, že splňují hned několik z nich. Například v případě Václava Havla se jedná o následující hodnoty: význam (význam jeho osobnosti pro celou zemi), překvapení (úmrtí zasáhlo v předvánočním období celou českou společnost), vztah k elitním osobám (Havel byl světově známá osobnost s velkým významem a mnoho lidí se s ním identifikovalo) a v neposlední řadě negativita (negativní konotace smrti).

S teorií zpravodajských hodnot úzce souvisí výběr a nastolování témat v médiích, kterými se zabývá teorie agenda setting, jejímiž průkopníky byli Maxwell E. McCombs a Donald L. Shaw. Ti ve své studii *The agenda setting function of mass media* navazující na myšlenky Waltera Lippmanna docházejí k závěru, že výběrem publikovaných témat zasahují média významně do procesu utváření politické reality. Podle autorů se čtenáři o daném tématu z médií nejen dozvědí, ale novináři jim zároveň podle pozice zprávy v konkrétním médiu a její četnosti ukazují, jak je zpráva pro ně významná. Čtenářům tak vlastně říkají, o čem mají přemýšlet a čeho si všimnout (McCombs, Shaw, 1972, s. 176-187). Teorie agenda setting je založena na myšlence, že masová média výběrem zprostředkovaných (záměrně či nezáměrně) témat mají vliv na to, jakou důležitost daným tématům veřejnost přikládá.

Mezi nástroje agenda setting patří kvantita zpráv (důležitost tématu je určována frekvencí a délkou mediálního sdělení), redakční členění a způsob prezentace (prioritní zařazení, doprovodná grafika apod.), míra konfliktu a působení v čase. V praxi se jednotlivé typy agenda setting prolínají a vzájemně ovlivňují. Typově je lze rozdělit na agendu mediální (témata důležitá pro samotná média), politickou (témata významná pro politickou elitu), korporátní (témata důležitá pro velké společnosti) a agendu veřejnou, která zahrnuje témata zajímavá pro veřejnost a jí diskutovaná (Urban, Dubský, Murdza, 2011, s. 95).

Mezi poslední typ agendy spadají zejména témata s celospolečenským významem, mezi která bezesporu patří také úmrtí veřejně známých osobností, o to více těch, které měly pro společnost obrovský význam, a to nejen z historického, ale i celospolečenského hlediska. Takové události, které mohou mít celospolečenský či politický dopad, jsou pro média velmi atraktivní, a ta jim ve snaze upoutat pozornost čtenářů, diváků atd. věnují patřičný prostor. Tyto významné události - často vážnějšího charakteru, jsou nazývány mediálními, jelikož se jim v době jejich konání či výskytu věnuje velký počet médií, ať jde již o média tištěná, elektronická či televizní a rozhlasové stanice.

2.2 Mediální události

Mediálním událostem jako určitému fenoménu komunikace se věnovali mj. autoři Daniel Dayan a Elihu Katz ve své knize *Media Events: The Live Broadcasting of History* (Dayan, Katz, 1992), v níž uvádějí několik základních charakteristik mediálních událostí. Podle autorů se významné mediální události liší od každodenního zpravodajství především tím, že určitým způsobem narušují jakousi zavedenou rutinu - nabízejí recipientům něco mimořádného k zamyšlení, k vidění, předkládají něco nového, čemu lidé mohou věnovat pozornost. Typické mediální události se vyznačují jakýmsi monopolním postavením - média na čas pozastaví svá pravidelná zpravodajství a přednost dostávají série zpráv, které změní na čas běžné životy lidí, a to dokud mediální událost neskončí. Poté se média opět navrátí ke svému standardnímu režimu zpravodajství. Navíc, média (televizní stanice, rozhlas a v dnešní době i internetové zpravodajské servery) o události informují živě. Typicky jsou mediální události vytvářeny zvenčí (netvoří je samotná média), tzn., že média pouze zprostředkovávají informace, resp. poskytují kanál pro jejich přenos. Vzniká tak určitý typ spojení mezi médii a místem, kde k události dochází. Toto spojení má mimořádnou hodnotu, jak pro dané médium, tak pro jeho publikum (Dayan, Katz, 1992, s. 5-6).

2.2.1 Typologie mediálních událostí

Zmiňovaní autoři zároveň rozlišují tři základní typy mediálních událostí (Dayan, Katz, 1992, s. 25-26). „Contest“, jejímž typickým příkladem jsou olympijské hry - periodicky se vyskytující událost, která má svá daná pravidla a jež se vyznačuje určitou mírou dramatu („kdo zvítězí?“). Druhým typem je „conquest“, který je samostatnou

událostí bez pevných pravidel. V jejím čele stojí hrdina, který jedná proti určitým společenským normám, přesvědčení či dokonce přírodě a publikum zajímá, zda ve své činnosti uspěje či nikoli. Klasickým příkladem byly první kroky člověka na Měsíci. Třetím typem je podle autorů „coronation“, událost ne stálá, ale opakující se na základě určitých tradic společnosti ve veřejném prostoru. U tohoto typu událostí jde především o to, zda „bude mít událost úspěch“. Do této kategorie patří mj. pohřby známých osobností, všeobecně definovatelné jako události pietního charakteru. Po celém světě se v průběhu roku nějaké mediální události objeví. Například podle průzkumu americké zpravodajské agentury Associated Press patřilo mezi nejvýznamnější mediální události roku 2011 zabití Usámy bin Ládina, tsunami v Japonsku, Arabské jaro, či finanční krize EU (Mediální událost, 2011).

Rozdělení mediálních událostí podle typu se u jiných autorů liší - např. Paddy Scannell (2002, s. 271-282) pracuje s rozlišením událostí na happeningy - to, co se děje nezávisle na lidské vůli (zemětřesení či nehoda dopravního letadla) a události, které vycházejí z vůle lidí (plánované události, jako sportovní utkání, svatební obřady významných osob apod.).

2.2.2 Rituální funkce mediálních událostí

Na mediální události lze nahlížet také z pohledu jejich rituálního charakteru a role při integraci společnosti. Mediální události tak mohou být chápány jako pokus o zprostředkování rituálů společnosti. „V průběhu mediální události spolu pořadatelé a reportéři spolupracují. Konkurenční televizní kanály se spojí v jeden a všichni diváci jsou tak ve stejnou dobu na stejném místě. V centru pozornosti je pouze daná mediální událost. Prostřednictvím masmédií je tak dosaženo společenské integrace“ (Dayan, Katz, 1992, s. 15).

Rolí rituálů při utváření a integraci společnosti se zabývali např. francouzský sociolog Émile Durkheim či americký antropolog Roy A. Rappaport, o jejichž teorie se v díle *Media Events in a Global Age* opírají autoři Couldry, Hepp a Krotz (2010). Ti uvádějí, že v rámci rituálů se jednotlivci účastní symbolických akcí, jejichž smysl a význam jsou dány určitými společenskými konvencemi. Každý jednotlivec smýšlí o rituálech po svém a sám poznává jakási očekávání společnosti s tím související. Existují různé druhy mediálních událostí a jejich scénářů, ale právě díky jakémusi

statutu „veřejného rituálu“ získávají velkou pozornost. Jsou-li úspěšné, je jejich výsledkem zaujaté publikum a dochází zároveň ke změně v jeho myšlení. Součástí formálních obřadů a ceremonií, jako svateb, pohřbů či bohoslužeb jsou jak ústní proslovy, tak jisté symbolické akty. Couldry, Hepp a Krotz (2010, s. 63-65) uvádějí jako příklad běžná vstávání a sedání, která mohou být při rituálech považována za způsob vyjádření významů, myšlenek a emocí. Samotný proslov a řeč těla, stejně jako gestikulace, oblečení, druh jídla a pití, dekorace a architektura v místě události - díky tomuto je jakýkoliv obřad či ceremonie komunikačním fenoménem. Způsob, jakým se lidé pozdraví, nebo jak je uspořádán zasedací pořádek v místě konání události - to vše jsou jakési symbolické náležitosti, které vytvářejí, udržují a pozměňují společenskou identitu a vztahy. Ať jsou to pracovníci public relations nebo samotná média, která událost pořádají - všichni mají za cíl dosáhnout požadovaného výsledku ve společnosti, případně posunout jiné události do pozadí, čímž se v podstatě angažují v procesu ritualizace.

Podle Dayana a Katze (1992, s. 16) jsou mediální události také spojeny s náboženstvím. Stejně jako pro církevní svátky, je i pro mediální události typické přerušení denní rutiny, pracovní volno, účast na obřadu/ceremonii a spojují je integrační funkce. Podobně se na spojitost s náboženstvím odkazují i další autoři. Například Eric Rothenbuhler ve svém článku *The Living Room Celebration of the Olympic Games* (1988, s. 61-81) považuje olympijské hry za rituální mediální událost, která má kvazi náboženský rozměr či autoři Hoover a Lundby (1997, s. 161), jež zkoumají posvátný význam zahájení zimních olympijských her.

2.2.3 Rituály a jejich integrační funkce

Mluvíme-li o rituálním charakteru mediálních událostí, je na místě pojem slova rituál a jeho význam vysvětlit. Slovo rituál pochází z latiny (lat. ritualis = obřadný) a označuje „výrazný individuální nebo kolektivní způsob standardizovaného chování založeného na vnucených nebo tradičních pravidlech. Je také velmi blízký pojmu obřad nebo ceremoniál. Vzniká jako reakce jednajících osob na situace rozhodování nebo strachu, přičemž díky své opakovatelnosti má funkci stabilizátora chování. Pomocí rituálů společnost udržuje a upevňuje své normativní uspořádání a organizaci“ (Velký sociologický slovník, 1996).

Rituály se ve svých dílech zabývalo hned několik autorů. Mezi nejvýznamnější patřil již dříve zmíněný sociolog Émile Durkheim. Podle něj jsou rituály prostředkem upravujícím vztah mezi posvátným a světským světem, mezi kterými lze vzájemně přecházet. Rituály definuje jako „druh jednání, k němuž dochází uprostřed shromážděné skupiny a které mají podněcovat, udržovat či proměňovat určité mentální stavy této skupiny“ (Durkheim, 2002, s. 17). Durkheim ve svém díle *Elementární formy náboženského života* (2002) rozlišuje tři typy rituálních postojů: *negativní kult* - systém utvářený rituály, které věřícímu neukládají plnit účelové povinnosti, ale pouze mu zakazují určité druhy jednání a mohou dosahovat až jisté formy asketizmu; *pozitivní kult* - systém rituálů umožňující věřícímu udržovat oboustranné a pozitivní vztahy s posvátnými bytostmi, typické pro kolektivní oslavování a projevy radosti (narození dítěte či sňatek); třetím typem jsou *rituály smírčí*, které na rozdíl od pozitivních rituálů nejsou radostné, ale jejich smyslem je čelit nějaké nepříjemné události, nebo si ji připomínat, či nad ní truchlit (Durkheim, 2002, s. 327-419).

Právě třetí typ rituálu - smírčí se vyznačuje držením smutku, avšak společné má s pozitivním rituálem to, že oba sestávají z kolektivních obřadů, které „probouzejí ve všech účastnících velké vzrušení“. Podle Durkheima jsou takové kolektivní ceremoniály potvrzováním solidarity. Jak již bylo zmíněno, smírčí rituály jsou praktikovány v případě nějaké negativní události, nejčastěji smrti. Když nějaká osoba zemře, skupina, do které příslušel, je najednou oslabena a obranou proti tomuto oslabení je její shromáždění. Stejně jako pozitivní událost ve společnosti či skupině, i společné neštěstí probouzí kolektivní pocity, které lidi sblíží. Lidé tak přenášejí svoji osobní bolest do skupiny. Avšak, jak uvádí Durkheim (2002), společnost činí na pozůstalé jakýsi nátlak, aby vůči smrti své blízké osoby nezůstali neteční a projevili dostatek smutku. V opačném případě by byli považováni za nemorální a popřeli by soudržnost své rodiny, resp. skupiny, k níž náleží. Zároveň také člověk, který se cítí být součástí společnosti, má morální povinnost soucítit s pozůstalými a podílet se na jejich smutku, stejně jako radosti. Pokud by tak neučinil, znamenalo by to zpretrhání pout, která ho pojí ke společnosti, a vyjádřil by tak vůči ní svůj nezájem a odmítnutí. Kolektiv zesiluje pocity lidí a ty jsou tak prožívány naplno. Odezva okolí posiluje smutek i radost a mezi všemi lidmi tak vzniká jakási panika. Podstatou smutku je pocit oslabení, který skupina zažívá po ztrátě svého člena. Tento pocit je dočasný a postupně se neutralizuje, vede však ke sblížení všech členů dané skupiny, napomáhá prohlubovat vztahy uvnitř

skupiny. Z toho podle Durkheima vzniká následně jakýsi pocit útěchy. Společný smutek značí, že společnost (či skupina) drží pospolu a v konečném důsledku tento stav posiluje vitalitu společnosti (Durkheim, 2002, s. 419-432). Tento fakt lze doložit také na příkladu Václava Havla, jehož úmrtí zasáhlo celou českou společnost. Vzhledem k jeho významu pro naši zemi se jeho smrt dotkla mnoha lidí. Nemalá část z nich byla svědky jeho boje za demokracii a jsou pamětníky doby komunistické vlády. Jelikož jsou dnes díky Havlovi tito lidé součástí demokratické společnosti a jejich život tak byl významně ovlivněn, považovali Havla za někoho jím blízkého, člověka, se kterým se identifikovali. Téměř dvoutýdenní truchlení bylo nejen prostřednictvím médií patrné napříč celou českou populací a lze říci, že Češi v této době drželi pospolu a na nějakou dobu se do společnosti vrátila národní hrdost (více v kapitole č. 8).

3. Úmrtí známých osobností v médiích

Úmrtí známé osobnosti věnují média téměř vždy velkou pozornost. Podle typu média, a tím také typu čtenáře, používají novináři nejrůznější formy a způsoby, kterými veřejnost o skonu známé osobnosti informují. Zvolená forma a způsob mají velký vliv na to, jak veřejnost na takovou událost reaguje. Zármutek, trápení a pocit ztráty v souvislosti se smrtí veřejně známé osoby se tak netýkají pouze její rodiny a blízkých přátel, ale mají vliv na všechny, kteří informace o úmrtí sledují v médiích. Tento jev je zintenzivněn o to více, jedná-li se o smrt veřejně známé osoby.

Když zemře někdo veřejně známý, projevuje veřejnost svůj zármutek primárně tam, kde se s daným člověkem setkávala - v médiích, která tak zastávají roli toho, kdo pozůstalým pomáhá hojit rány. Životu i úmrtí osobnosti je prostřednictvím médií a jejich vyprávění dán smysl - osoba byla jedna z nás, reprezentovala naše naděje a její smrt nám připomíná společenské hodnoty, na které jsme již zapomněli. „Tento typ žurnalistiky nemá za cíl veřejnost informovat, ale spíše ji ujišťovat, je předmětem sdílené identity - společenské, generační i národní“ (Kitch, 2002).

3.1 Zpravodajství o smrti a funkce médií

Carolyn Kitchová ve svém odborném článku *Mourning and memorial in American newsmagazines* (2002) uvádí, že proces, kdy média pomáhají veřejnosti vyrovnat se s úmrtím známé osobnosti, je logickou a užitečnou funkcí žurnalistiky. Prostřednictvím médií má veřejnost pocit, že zesnulou osobu znala. Kitchová považuje za poněkud ironické, že zármutek nad odchodem známé osobnosti je většinou plně projevován pouze přes média. Ta mají v dnešní době významnou rituální funkci, poskytují veřejnosti prostor pro vyjádření velmi osobních pocitů a jejich role je při této události spíše aktivní, než reaktivní. V souvislosti s truchlením nad skonem veřejně známé osoby plní novináři roli jakéhosi průvodce na cestě jejím životem. Tato cesta podle Kitchové sestává z několika fází: začíná odloučením (samotná smrt a její dopad na veřejnost) a končí znovu začleněním se - přijetím faktu, že osoba zemřela a znovu potvrzení společných hodnot, hojení ran (Kitch, 2002). V případě úmrtí Václava Havla bylo však naopak možné sledovat, že lidé projevovali zármutek nad jeho odchodem i mimo prostor médií. Ještě v den jeho úmrtí se lidé po celé zemi, v mnoha městech i vesnicích sešli, aby uctili jeho památku (Lidé zapalovali svíčky, 2011).

U zpravodajství o úmrtí známé osoby novináři používají formu vyprávění a personalizaci s cílem spíše vysvětlit veřejnosti fakta, než ji informovat a sjednocují publikum do jakýchsi komunit. Ty si jsou na základě publikovaných sdělení a sdílených emocí vědomy své existence. Média totiž zpravidla o známé osobnosti píší průběžně a veřejnost její život již zná z médií. Novináři tak v momentě její nebo jeho smrti konají svoji jakousi symbolickou kulturní úlohu - oslavují člověka prostřednictvím vzpomínek na něj. Vytvářejí předměty, které si čtenáři mohou uchovat (památeční vydání novin či časopisů) a zároveň hodnotí kulturní význam zesnulé osobnosti. Například součástí těchto památečních vydání jsou v některých zemích fotografie zesulé osoby, které s sebou nosí lidé do ulic, vystavují si je do oken a na různá, veřejnosti viditelná místa, aby tak dali veřejně najevo svůj zármutek na odchodem zesulého (Kitch, 2002).

Prostřednictvím tohoto typu zpravodajství média publiku vysvětlují, jaké ponaučení by si mělo z odchodu z tohoto světa vzít. Tato ponaučení hovoří o tom, jakou roli měla média pro zesnulou osobu, ale také o roli zesulé osoby pro média. Ve většině případů nezáleží na tom, kdo je zesnulou osobou, téma zpravodajství je zpravidla totožné - zesnulá osoba byla jednou z nás, představovala naše největší naděje a přestože její smrt je neštěstí, připomíná nám zapomenuté společenské hodnoty. Novináři vytvářejí ze známých osobností hrdiny, často i mytické postavy, spojují jejich slávu s mírou atraktivity pro publicitu v novinách či časopisech. Zároveň však o zesulé osobě mluví v každodenních souvislostech, což napomáhá k sjednocování jednotlivých členů veřejnosti a známé osoby prostřednictvím základních společenských hodnot (Kitch, 2002). Autorkou zmiňované společenské hodnoty, které si veřejnost připomíná prostřednictvím médií, byly v případě úmrtí Václava Havla více než patrné. Byl považován za zosobnění národních tradic. Symbolizoval opozici proti komunistickému režimu, s nímž většina lidí sympatizovala. Zejména po sametové revoluci jeho popularita vzrůstala, jelikož byl považován za jejího vůdce (Holý, 2010, s. 164-165).

Média prostřednictvím vyprávění o životě a činech zesulé osoby evokují, co nebo koho společnost ztratila. Předkládají vzpomínky a symboly mající pro danou společnost určitou hodnotu, protože jsou tím jediným, co společnosti zůstalo. Zároveň však společnost potřebuje pochopit smysl, jaký ztráta zesulé osoby pro ni má. Autoři Johanna Sumiala-Seppänen a Matteo Stocchetti ve svém odborném článku *Father of the*

nation or arch-terrorist? Media rituals and images of the death of Yasser Arafat (2007) zastávají názor, že hlavním cílem těchto rituálů a vyprávění je dosáhnout stavu, kdy přeživší mohou i nadále uchovat či zachránit svoji komunitu. Média tak pomáhají společnosti vyrovnat se s emoční událostí, která se jí do velké míry týká. Každý jednotlivec má pro zármutek svoje vlastní důvody, avšak citové zapojení všech je důležité pro vytvoření pocitu soudržnosti pro danou „imaginární komunitu“.

Na druhou stranu, role veřejně známé osoby v žurnalistice spočívá podle Kitchové především v tom, že poskytuje novinářům možnost zvýšit svoji „kulturní moc“. Ve svém článku Kitchová uvádí, že „prostřednictvím zpravodajství o známé osobnosti média vyjadřují, co znamená být Američanem. Zabývají se hodnotami stejně jako fakty a čtenáře inspirují stejně, jako informují“ (Kitch, 2002). Tuto definici pak lze aplikovat na jakoukoliv zemi či národ. Tato rituální funkce médií je přirozená a jasná (Kitch, 2002).

3.2 Úmrtí osobností v tištěných médiích

Na rozdíl od televize se studium rituálů ve zpravodajství nikdy příliš nevěnovalo tištěným médiím. A to podle Kitchové (2002) i přesto, že „jejich specifický žurnalistický styl a jejich podoba je činí důležitými z hlediska jejich schopnosti vytváření komunit, dávání významu věcem kolem nás a také proto, že jsou místem pro vzpomínání“ (Kitch, 2002). Tištěná média podle autorky nabízejí čtenářům interpretace, díky kterým je zpravodajství přesvědčivé. Tyto interpretace čtenářům vysvětlují, jaký význam mají zprávy nejen pro ně osobně, ale i pro národ jako celek. Kitchová (2002) uvádí příklady několika časopisů, které o sobě již v minulosti napsaly, že jejich cílem je dávat zprávám smysl (Newsweek), třídit svět do jednotlivých příběhů (Time) a šířit pocit, že celý národ se spojí do jednoho celku, jedné komunity (Life).

Zpravodajství o úmrtí známé osoby nepatří podle kritiků ani samotných novinářů do kategorie „pravé žurnalistiky“. Jedná se však stále o zprávu publikovanou stejnými lidmi ve stejných médiích. Také historici pochybují o informační hodnotě tohoto typu zpravodajství, protože podle nich je vytvářeno pouze z komerčních důvodů a obchodně je velmi úspěšné (Kitch, 2000, s. 171-195). Kitchová to dokazuje na příkladu časopisu Time, z jehož čtyř nejprodávanějších titulů od roku 1998 byly tři věnované úmrtí slavné

osoby. Autorka to považuje za důkaz toho, že tento typ žurnalistiky má pro čtenáře obrovský význam, je pro ně atraktivní a důležitý natolik, aby mu věnovali pozornost. Časopis je sice komoditou, která se prodává a kupuje, avšak má také vysokou společenskou hodnotu pro čtenáře, kteří si pamatují příběhy, které si mohli na jeho stránkách přečíst (Kitch, 2002, s. 171-195).

Když zemře známá osoba, vydávají editoři noviny či časopisy označené jako „pamětní vydání“, „speciální vydání“ apod. Titulní strana takového výtisku plní funkci jakéhosi náhrobku, na kterém je uvedeno datum narození a úmrtí a obsahuje také portrét zesnulé osoby - většinou se nejedná o klasickou fotografii, ale o vyobrazení daného člověka tak, jak by si jej všichni měli pamatovat. Kitchová uvádí příklad zesulé princezny Diany s typickou čelenkou ve vlasech, prezidenta J. F. Kennedyho jako tříletého dítěte salutujícího u urny svého otce nebo Franka Sinatru s kabátem typicky zavěšeným přes rameno a poklepávajíc si svůj klobouk. Časopisy zveřejňují fotografie dokumentující životní milníky daného člověka, fotografie svatýň vytvořených ze svíček a květin, stejně jako fotografie davů lidí, kteří se scházejí na veřejných prostranstvích, aby se mohli se zesulým naposledy rozloučit. Média tak zhmotňují kolektivní vzpomínky a lidé si často tyto výtisky novin a časopisů uchovávají jako vzpomínkové předměty. Některé známé osobnosti jsou pro veřejnost tak atraktivní a jejich osobnosti jsou natolik silné, že jejich životní příběhy mají na lidi obrovský vliv. Informace o úmrtí takové osoby pak není pouhou položkou ve zpravodajství, ale stává se jakýmsi symbolickým momentem vedoucím k přemítání o společenských normách, nadějích a strachu (Kitch 2002, s. 171-195).

Jak již bylo zmíněno dříve, média ve zpravodajstvích věnujících se úmrtí známé osoby používají formu personalizovaného vyprávění o životě zesnulého. Tyto příběhy mají čtenáři zesulou osobu přiblížit, aby spatřil skutečnou postavu, kterou zesnulý byl. Kitchová to opět ukazuje na příkladu konkrétních médií: Magazín Newsweek napsal, že např. Frank Sinatra byl synem hasiče a barmanky, Elvis Presley se narodil v malém venkovském, a především chudém městečku, nebo že John Lennon měl těžké dětství, když jej jako dítě opustil jeho otec. Zároveň však zesulá osoba může být prezentována v souvislostech, které mají význam pro celou společnost. Média tedy nespojují zesulou osobu pouze s životy obyčejných lidí, ale s celými generacemi, v nichž běžní občané nacházejí svoji identitu (Kitch, 2002, s. 171-195).

Ve zpravodajství o smrti Václava Havla můžeme uvést také mnoho podobných příkladů. Například České televize, která na svých webových stránkách psala: „Komunistický režim mu nedovolil studovat podle jeho představ, proto se vyučil chemickým laborantem a navštěvoval večerní gymnázium” (Strašílková, 2011).

3.3 Pohřeb v médiích

V převážné většině případů je to samotný pohřeb, kterému média věnují nejvíce pozornosti i prostoru. Kitchová (2002) přikládá médiím roli jakýchsi „scénaristů“ udávajících podobu posledního rozloučení se zesnulým. Novináři spolupracují s lidmi z řad veřejnosti i se známými osobnostmi, kteří se v rámci památečného ceremoniálu se zesnulým loučí prostřednictvím osobních proslovů. Jsou to však samotní čtenáři, kteří mají poslední slovo. Mnoho lidí zasílá po smrti osobnosti do redakcí médií velké množství dopisů (v dnešní době spíše emailů), z nichž některé média zveřejňují a dávají tak veřejnosti poslední příležitost k rozloučení. Například i po úmrtí Václava Havla umístil server iDnes.cz na své stránky kondolenční knihu, kde mohli lidé psát své kondolence.

3.4 Hrdina v médiích

Dříve bylo zmíněno, že média vytvářejí ze známých osob hrdiny. Velký sociologický slovník definuje hrdinu jako jedince, „který vykonal významné, odvážné činy, většinou s nasazením vlastního života, a je proto prezentován jako vzor chování. Jsou mu připisovány vlastnosti jako statečnost, neohroženost, ochota riskovat, obětavost, vytrvalost a někdy i chytrost. Každá společnost potřebuje hrdiny jako vzory chování, přičemž ideální typ hrdiny se opírá o reálné lidi a skutky, které jsou však dotvářeny v mýtotvorném procesu. Nedostatek hrdiny v rovině vzoru i nápodoby bývá považován za známku úpadku sociální integrity a životaschopnosti společnosti“ (Velký sociologický slovník, 1996).

Již od pradávna bylo pro lidi důležité mít své hrdiny. Ti měli být zejména příkladem pro mládež a zároveň inspirací pro všechny občany. Slovo hrdina se poprvé objevilo v Homérově Iliadě a bylo to pojmenování pro každého svobodného muže, který se účastnil Trojských válek, a o kterém se tak mohly vyprávět nejrůznější příběhy. Až do středověku byl za hrdinu považován muž, který konal statečné a hrdinské skutky, většinou se jednalo o významné bojovníky. S příchodem tištěných médií se hrdinou

stával ten, kdo prokázal výjimečnou statečnost a sílu v souvislosti s jakýmkoliv činem. V posledních letech se však začala objevovat ze strany mnoha autorů kritika, že dnes již hrdina v tradičním slova smyslu neexistuje, avšak stále přetrvává kult národního či válečného hrdiny (Drucker, Cathcart, 1994, s. 3-7). Každý národ má své vlastní hrdiny, a to jak historické, tak současné. V případě Čechů lze uvést například Svatého Václava, jehož památku si Češi každoročně připomínají 28. září, nebo například parašutisty Jozefa Gabčíka a Jana Kubiše, kteří zaútočili na říšského protektora Heydricha, jenž následkům atentátu 4. června 1942 podlehl. Dodnes se jejich hrdinský čin v červnu připomíná. Takových hrdinů bychom i v české historii našli mnohem více.

V každé kultuře je hrdina mezi lidmi slavný tzn., že veřejnost ví, jaké skutky a činy vykonal. Pro hrdinu je typické, že informace o něm a o jeho činech se mezi lidmi šíří, lze jej tak považovat za jakýsi fenomén komunikace. V historii byla médiem pro šíření těchto informací veřejná prostranství, kde si lidé vyměňovali informace ústně. Veřejná místa byla pro ty, kteří uctívali daného hrdinu, místem pro šíření a znovu vyprávění jeho příběhu a výčet jím vykonaných dobrých skutků. Jsou to proces komunikace, způsob šíření informací a jejich uchovávání, které činily hrdinu tehdejší doby (ve společnosti mluveného slova) jiným v porovnání s hrdinou prezentovaným ve společnosti dominované tištěnými a elektronickými médii. V době, kdy si lidé předávali příběhy o hrdinech z generace na generaci pouze ústně, byla nejdůležitější schopnost uchovat danou informaci v čase a příběhy o hrdinech se tak nejčastěji šířily ve formě básní či písní. Lidé tak měli menší počet hrdinů, aby byli schopni si jejich příběhy zapamatovat, o to více však kladli důraz na přesné vykreslení a popis jeho příběhu, který měl být inspirací pro ostatní (Drucker, Cathcart, 1994, s. 6-8).

3.4.1 Hrdinové tištěných médií

Nástup tištěných médií pomohl rozšířit kapacitu lidské paměti, původní hrdina byl nahrazen hrdinou tištěných médií. Nový hrdina byl spíše než silou a odvahou charakterizován svými nápady a mentální kapacitou. Hrdiny v té době se tak stávali i spisovatelé a vynálezci, stejně jako politici či váleční vůdci uznávaní spíše pro svoje strategie, než pro odvalu. Autoři Druckerová a Cathcart (1984, s. 16-20) uvádějí jako příklad Napoleona nebo George Washingtona, kteří se neproslavili svojí obratností v boji, ale spíše svými válečnými a politickými úspěchy. Skutky hrdiny této nové doby mohly být díky tisku opakovaně čteny, psaný příběh mohl být pro potřeby nových generací upraven či přepsán. Hrdina nové doby se stal pro lidi reálnější postavou,

jelikož o něm mohlo být uchováno větší množství informací, které lidem hrdinu více přiblížily a individualizovaly jej. Dalším rozdílem bylo podle autorů již jasné odlišení faktů od fikce, a tím pádem také fiktivních hrdinů od těch skutečných.

Stejně jako dříve, i hrdinové tištěných médií byli osobami z minulosti a jejich skutky se staly známými často až po jejich smrti. V dnešní době jsou vznik i zánik hrdiny v rukou jedné instituce - masových médií. Jsou to právě ona, která hledají tu správnou osobu, jež bude pro veřejnost atraktivní, a hrdinu z ní následně vytvoří. Pokud člověk nemá dostatek pozornosti médií, jeho status hrdiny zaniká. Paradoxně však s velkým počtem přenesených informací existuje v dnešní době mnoho slavných osob, které již nejsou hrdiny v původním slova smyslu. V minulosti to byli sami jednotlivci, kteří se díky svým statečným činům stávali hrdiny. Dnes to jsou však média, kdo hrdiny a celebrity konstruuje. S rozvojem distribuce novin, telegrafie, fotografie, filmového průmyslu a především televize se vytváření hrdinů a celebrit stalo silným a profesionálním odvětvím (Drucker, Cathcart, 1994, s. 8).

3.4.2 Hrdinové elektronických médií

Jak již bylo zmíněno, koncept hrdiny se postupem doby měnil, od kultury mluveného slova, přes kulturu psaného písma až po současnost, tj. dobu elektronických médií. Nová elektronická média lze definovat jako „soubor inovací soustředěných kolem systému, jehož podstatou je vizuální zobrazovací jednotka (televizní obrazovka) spojená s počítačovou sítí“ (McQuail, 2009, s. 41). Díky rychlosti, kterou jsou dnes informace díky elektronickým médiím šířeny, vznikají dnes hrdinové, resp. celebrity doslova přes noc a se stejnou rychlostí také zanikají. V minulosti byly biografie známých osob psány až po jejich smrti, nebo alespoň ke konci jejich „kariéry“. Dnes se však objevují v prvních minutách, co se nová celebrita objeví. Důraz na aktuálnost, novost a velké množství informací v dnešní době má za následek šíření často i nepodstatných informací a elektronická komunikace koncept hrdiny velmi zjednodušuje. Média nám předkládají informace o jejich velmi osobních záležitostech, jako zdraví, rodině, nebo dokonce jaké jídlo jedí k obědu atp. Ve zkratce lze říci, že hrdina elektronických médií je znám díky tomu, že se v médiích vůbec objeví, ne však proto, jaký je, či díky skutkům, jež vykonal (Drucker, Cathcart, 1994, s. 20-21).

Tento hrdina je primárně charakterizován svým vyobrazením v médiích, tím, jak vypadá, k čemuž začalo docházet zejména s vynálezem fotografie, filmu a dalších technologií souvisejících s rozvojem televizního a filmového průmyslu. Zejména v televizi nejde o to, jakými skutky je daný hrdina, resp. celebrita známa, ale důraz je kladem především na její vzhled a osobnost, kterou lze díky obrazu zachytit v několika sekundách. Současnými hrdiny, pro které je již více charakteristické pojmenování celebrita, jsou v dnešní době nejrůznější umělci, herci, zpěváci apod., kvůli nimž jsou tradiční vlastnosti původního hrdiny již téměř zapomenuty (Drucker, Cathcart, 1994, s. 20-21). Ukázkou tohoto typu hrdiny moderní doby mohou být účastníci nejrůznějších televizních reality show, pěveckých či talentových soutěží apod., kteří se stanou díky médiím slavnými přes noc, avšak po skončení pořadu v televizi a opadnutí zájmu o ně ze strany médií na ně i veřejnost ve většině případů zapomene a nahradí je hrdinové noví.

4. Václav Havel

Václav Havel byl český dramatik a esejista, který kritizoval komunistický režim a již od svých mladých let se angažoval v politických tématech. Byl prvním československým demokratickým prezidentem a prvním českým prezidentem. V České republice i na Slovensku, stejně jako po celém světě, byl respektovanou osobností známou nejen pro svá literární díla, ale také pro své politické názory, boj za demokracii a práva lidí. Pro účely této práce považuji za důležité uvést alespoň základní milníky Havlova života a práce, jelikož ty měly obrovský vliv na vnímání Havla jak ze strany Čechů, resp. Slováků, tak celého světa. Skutečnost, kým Havel byl, co dokázal a jak jej vnímal celý svět je podstatná nejen pro pochopení výsledků analýzy v praktické části této práce.

4.1 *Mládí a studium*

Václav Havel se narodil 5. října 1936 v Praze do známé podnikatelsko-intelektuální rodiny spjaté s českým kulturním a politickým děním dvacátých až čtyřicátých let dvacátého století. Povinnou školní docházku, kterou absolvoval částečně na soukromé internátní škole v Poděbradech a následně v několika státních školách v Praze, dokončil v roce 1951. Z poděbradské školy byl vyloučen v roce 1950 kvůli svému původu a v této době byl také poprvé oficiálně označen za příslušníka dříve privilegované „buržoazie“, tím pádem za nepřítele socialismu.

Po dokončení povinné školní docházky pracoval nějakou dobu jako tesařský učeň, ale kvůli závratím, jimiž trpěl, mu matka zařídila jiné zaměstnání. V letech 1951 a 1952 pracoval jako laborant v ústavu Vysoké školy chemicko-technologické, kterou v té době založil Otto Wichterle, pozdější vynálezce kontaktních čoček a přítel rodiny Havlových. V té době také přiměli rodiče Havla k večernímu studiu na gymnáziu ve Štěpánské ulici v Praze, kde v roce 1954 úspěšně složil maturitní zkoušku. Již během tohoto studia se začal věnovat filosofii a politice, zejména se svým přítelem a spolužákem Radimem Kopeckým, jenž byl synem bývalého politika a velvyslance ve Švýcarsku, tudíž pro tehdejší režim také nepřijatelný. Následně Havel podal dvakrát po sobě přihlášku na Univerzitu Karlovu, kde chtěl studovat umění a drama na FAMU a filosofii na Filosofické fakultě. Jeho přihláška však byla dvakrát zamítnuta. Havel se

tedy rozhodl pro studium ekonomiky dopravy na ekonomické fakultě ČVÚT, které ale z důvodu nezájmu o obor po dvou letech ukončil (Keane, 2000, s. 85-89).

Již v roce 1952 založil Havel na popud své matky literární kroužek svých přátel a známých. Radim Kopecký je nazval Šestatřicátníky - vzhledem k roku 1936, v němž se většina z členů narodila. Kroužek navštěvovali dále také např. Miloš Dus, Stanislav Macháček, Viola Fischerová či Jiří Paukert¹. Všechny je spojoval jejich buržoazní původ a vzdělání pro ně bylo velmi důležité. V kroužku rádi diskutovali o zakázaných knihách, či četli díla Masarykova a Benešovy paměti. Zajímali se také o nové směry v americké a francouzské literatuře, vydávali i dva časopisy - Stříbrný vítr - básnická revue 36 a Rozhovory 36, které Havel sám redigoval a ručně přepisoval.

V roce 1957 byl Havel povolán na dvouletou službu do Československé armády a i přes odpor své matky ukončil studium na ČVÚT a opustil zaměstnání u Wichterleho. Jelikož se chtěl dostat do divadelního světa, pracoval po návratu z vojenské služby v Divadle ABC jako kulisák, od roku 1960 pak jako jevištní technik v Divadle na Zábradlí. Tady se však již začal realizovat jako dramatik. V roce 1964 zde byla uvedena jedna z jeho neslavnějších her Zahradní slavnost. Mezi lety 1962 a 1966 vystudoval dálkově dramaturgii na Divadelní fakultě Akademických múzických umění. Během studia, v roce 1964, se po osmileté známosti oženil se svojí první manželkou Olgou Šplíchalovou (Václav Havel, životopis, 2011).

4.2 Politické začátky

V období politického uvolnění nazývaného jako Pražské jaro se Václav Havel angažoval jako předseda Klubu nezávislých spisovatelů a člen Klubu angažovaných nestraníků. Po potlačení Pražského jara, kdy bylo Československo obsazeno vojsky Varšavské smlouvy, vystupoval Havel proti politické represi. V roce 1975 napsal otevřený dopis tehdejšímu prezidentovi Gustavu Husákovi, ve kterém upozorňoval na rozpory ve společnosti, analyzoval strach, sobectví a pokrytectví lidí v komunistické společnosti. Tento dopis je považován za jeden z nejzásadnějších Havlových textů. O dva roky později se stal jedním ze zakladatelů a mluvčích Charty 77, iniciativy kritizující tehdejší režim za porušování lidských i občanských práv.

---

¹ Básník, který později psal pod jménem Kuběna

Za své názory a postoje byl Havel několikrát vězněn, ve vězení strávil téměř pět let. V té době také bylo zakázáno publikovat Havlovy texty. Stal se jedním z disidentů a kritiků normalizačního režimu. Jeho divadelní hry však byly známy i v zahraničí, již v roce 1968 získal Velkou rakouskou státní cenu za evropskou literaturu a dvakrát získal cenu Obie za své hry *Vyrozumění* (1969) a *Ztížená možnost soustředění* (1970). V první polovině roku 1989 sílily opoziční aktivity, které pronikaly i mimo oblast disentu. V té době vznikl i manifest *Několik vět*, jehož spoluautorem byl i Havel, a k němuž se přihlásilo na několik desítek tisíc lidí. Tento manifest podepsaný i množstvím významných osobností, byl začátkem pádu komunistického režimu v tehdeším Československu.

4.3 Václav Havel jako prezident

Zásadní změny ve společnosti byly započaty 17. listopadu 1989, kdy došlo k manifestaci studentů, na památku výročí dne uzavření českých vysokých škol nacisty. Tato poklidná manifestace byla tvrdě potlačena policejním zásahem na Národní třídě v Praze. O dva dny později byla na setkání Činoherního klubu svolaného na popud Havla založena platforma *Občanské fórum*, která sjednocovala lidi usilující o zásadní politické změny v Československu. 27. listopadu proběhla dvouhodinová avizovaná generální stávka, do níž se zapojily na tři čtvrtiny občanů, většina firem, továren i institucí. V této době byla již Komunistická strana Československa pod tlakem stávek a demonstrací a rozpadů ostatních komunistických režimů. Tyto události vyvrcholily jmenováním nové, ne zcela komunistické vlády a 29. prosince 1989 jmenováním Václava Havla prezidentem Československa - zvolen byl jednomyslně, a to i komunistickými poslanci. Ve své inaugurační řeči přislíbil, že zemi přivede ke svobodným volbám, k čemuž došlo v létě 1990. V červenci 1990 byl Federálním shromážděním podruhé zvolen do funkce prezidenta.

Během druhého funkčního období Václava Havla v úřadu prezidenta začaly narůstat rozpory mezi českou a slovenskou politickou reprezentací týkající se především budoucího uspořádání státu, přičemž Havel byl zastáncem společného federativního státu. Jelikož však již nebylo v té době možné dosáhnout mezi politiky shody, rozhodl se Havel odstoupit v červenci 1992 z funkce prezidenta a tehdejší politická situace již

---

vedla k samostatnosti obou států. V lednu 1993 vznikly dva samostatné státy a Havel byl 26. ledna 1993 zvolen prvním prezidentem samostatné České republiky.

4.4 Osobní život

Jeho první manželka Olga Havlová, která se věnovala především charitativní činnosti a prostřednictvím Výboru dobré vůle pomáhala tělesně a mentálně postiženým, zemřela v roce 1996. Ve stejném roce Havel onemocněl nádorem plic, který se však lékařům podařilo úspěšně vyléčit. V této době byla Havlovi oporou Dagmar Veškrnová, známá česká herečka, s níž se v lednu 1997 oženil. Prezidentský úřad opustil 2. února 2002, v březnových volbách byl následně novým českým prezidentem zvolen Václav Klaus. Po odchodu z vysoké politiky se Havel aktivně věnoval dodržování lidských práv ve světě. Václav Havel zemřel po dlouhé nemoci 18. prosince 2011.

Během svého života získal Havel mnoho cen, státních vyznamenání a čestných doktorátů za svoji uměleckou tvorbu i občanské postoje. V roce 1997 obdržel jako první Čestnou medaili T. G. Masaryka za věrnost jeho odkazu. V roce 2003 mu byl usnesením Senátu a Poslanecké sněmovny propůjčen i Řád T. G. Masaryka a Řád Bílého lva I. třídy. 1. února 2012 byl schválen návrh Zákona o zásluhách Václava Havla, který prezident Václav Klaus podepsal 16. března 2012.

5. Kim Čong-il

Kim Čong-il byl v letech 1994 až 2011 vůdcem Severní Koreje (Korejská lidová demokratická republika - KLDR). Byl nástupcem svého otce Kim Il-sunga, který stál u zrodu Severní Koreje a zemřel v roce 1994. Kim Čong-il byl pravidelně kritizován světovými vládami a mezinárodními organizacemi za porušování lidských práv a výrobu a držení jaderných zbraní, a to i přesto, že se v minulosti zavázal k tomu, že na korejském poloostrově se tyto zbraně nacházet nebudou. Vzhledem k rezervované povaze severokorejské vlády je mnoho oficiálních tvrzení o Kim Čong-ilovi a jeho aktivitách nekonzistentních a je v rozporu s informacemi zvenčí (North Korea, 2002, s. 263). Pro účely obsahové analýzy jsem zvolila porovnání mediálního obrazu úmrtí Václava Havla s mediálním obrazem Kim Čong-ila z toho důvodu, že oba zemřeli během jednoho víkendu a také zejména proto, že bude zajímavé porovnat mediální zpravodajství o dvou naprosto odlišných osobách a zanalyzovat, zda jejich pozitivní či negativní image má nějaký vliv na způsob, jakým média o jejich smrti informovala.

5.1 Mládí

V oficiálním životopisu Kim Čong-ila se datum jeho narození uvádí 6. února 1942. Jako místo je udáváno úpatí hory Pektusan v Severní Koreji. Podle ruských pramenů se narodil 16. února 1941 ve vesnici Vyatskoye v ruském Khabarovsku, kde jeho otec Kim Il-sung působil jako kapitán a velitel praporu 88. brigády Ruské armády složené z čínských a korejských emigrantů. Některé zdroje uvádí, že datum jeho narození bylo upraveno, aby to vypadalo tak, že se narodil, když jeho otci bylo třicet let. Oficiální biografie také uvádí, že úpatí hory Pektusan mu bylo jako místo narození prorokováno vlaštovkou, a že v době jeho narození byla na obloze dvojité duha a na nebi se také objevila zcela nová hvězda (North Korea, 2002, s. 264).

Během svého mládí v Sovětském svazu byl Kim Čong-il znám pod jménem Yuri Irsenovich Kim, později pak převzal tvar otcova poruštěného jména Ir-sen. Když v roce 1945 skončila druhá světová válka, byl Kim Čong-il ještě dítě, a na podzim téhož se na ruské lodi vrátil do Koreje. V období Korejské války byl otcem kvůli bezpečnosti poslán do Číny, kde studoval. Podle oficiálních informací vystudoval střední školu v městě Pyongyang, dále se uvádí, že na vysoké škole studoval politické vědy

a ekonomii a odpromoval v roce 1964. V té době již měl jeho otec pevnou kontrolu nad vládou země.

5.2 Politické začátky a vláda KLLDR

Od své promoce na univerzitě získával Kim Čong-il postupně nejrůznější funkce v rámci vládnoucí Korejské dělnické strany. V roce 1969 se stal tajemníkem pro propagandu a agitaci, o pět let později byl oficiálně určen jako nástupce svého otce. Během dalších patnácti let působil v mnoha dalších funkcích, také například jako ministr kultury. V roce 1982 byl vyznamenán titulem hrdiny KLLDR, což byl jeden z posledních kroků stvrzujících Kim Čong-illovo nástupnictví. V této době mu byl přirknut titul „drahý vůdce“ a vláda začala postupně pěstovat jeho kult osobnosti. Média jej oslavovala slovy jako „jedinečný vůdce“ a „skvělý následník svého otce“. V prosinci 1991 byl jmenován vrchním velitelem severokorejské armády, což byl zásadní krok, jelikož právě armáda je základem moci v Severní Koreji.

System v zemi byl pod vládou Kim Čong-ila ještě více centralizovaný a autokratický, než za doby vlády jeho otce. Vyžadoval absolutní poslušnost a jakýkoliv projev nesouhlasu s jeho myšlenkami a postoji byl považován za zradu. Na konci 80. let 20. století začala ekonomika Severní Koreje stagnovat, což bylo jedním z důsledků politiky Kim Čong-illova otce, který zastavil téměř všechn obchod se zahraničím, dokonce i s tradičními obchodními partnery jako byla Čína a Sovětský svaz.

Po smrti svého otce v roce 1994 se Kim Čong-il nestal prezidentem (tento titul zůstal jeho otci i po smrti), ale byl jmenován generálním tajemníkem Korejské dělnické strany a předsedou Výboru národní obrany KLLDR. V roce 1998 byla tato pozice uznána jako nejvyšší ve státě a Kim Čong-il se tak stal nejvyšším představitelem země. Jelikož nebyl nikdy prezidentem KLLDR, nebylo nikdy oficiálně třeba potvrdit jeho roli ve volbách. V průběhu 90. let se státem kontrolované ekonomice nedařilo dobře v důsledku slabé průmyslové i zemědělské výroby, rozpadu Sovětského svazu, zavedení tržní ekonomiky v Číně a stále vyšších výdajů v oblasti vyzbrojování KLLDR. Kolem roku 2000 uváděly mnohé věrohodné zdroje, že ve většině částí země byl hladomor a mnoho Severokorejců se pokusilo opustit zemi, převážně mířili do Číny. Od roku 2002 začal Kim Čong-il zavádět po vzoru Číny postupné změny, které měly vést k vyšší prosperitě

země, a mezi lety 2002 a 2004 se obchod s Čínou zdvojnásobil. V roce 2002 se Kim Čong-il sešel s jihokorejským prezidentem Kim Dae-jungem s cílem najít společnou cestu k vyjednávání, neshodli se však na žádných podstatných zlepšeních vzájemných vztahů. Nedobré vztahy měla Severní Korea také se Spojenými státy americkými, a to zejména za prezidentství George W. Bushe, který od roku 2000 zaujal kvůli atomovému programu KLDR vůči zemi tvrdší a agresivnější postoj než jeho předchůdce Bill Clinton.

5.3 Osobní život

Neexistují žádné oficiální informace o tom, zda byl Kim Čong-il ženatý, uvádí se však, že byl ženatý celkem třikrát. Jeho poslední manželka Ko Young-hee údajně zemřela v roce 2004 na rakovinu, od té doby žil Kim Čong-il se svojí sekretářkou Kim Ok. Z předchozích manželství měl dceru Kim Sul-song (*1974), syny Kim Čong-nama (*1971) a Kim Čong-chul (*1981) a některé zdroje uvádějí ještě dalšího syna Kim Čong-una. Se svojí milenkou, která v roce 2002 sběhla do Jižní Koreje, měl další tři děti. Od roku 2005 se o Kim Čong-chulovi hovořilo jako o právoplatném dědici Kim Čong-ila. Uvádí se, že měl celkem osm mimomanželských dětí (North Korea, 2002, s. 265).

Kim Čong-il měl image člověka, který si potrpěl na extravaganci a luxus, drahé jídlo a alkohol. Ročně utratil Kim Čong-il údajně 700 tisíc dolarů za koňak Hennessy, přičemž průměrný výdělek Severokorejců činil 900 dolarů ročně. Byl také filmovým fanouškem, v roce 1978 byl na rozkaz Kim Čong-ila unesen jihokorejský filmový režisér Shin Sang-ok a jeho manželka a herečka Choe Eun-hui, aby pomohli vybudovat filmový průmysl v Severní Koreji. Stejně jako otec měl panický strach z létání, proto na státní návštěvy Ruska a Číny cestoval soukromým pancéřovým vlakem. Vzhledem k jeho výšce (160 cm) nosil často boty na platformě. Údajně složil šest oper.

Od roku 2008 se začaly v médiích objevovat zprávy o jeho špatném zdravotním stavu a šířily se informace, že Kim Čong-il trpí cukrovkou, nebo dokonce, že zemřel na infarkt. Severokorejská média o těchto záležitostech nikdy neinformovala a vláda jakékoliv takové zprávy odmítala. V roce 2009 bylo oznámeno, že nástupcem Kim Čong-ila se stane jeho syn Kim Čong-un a že oficiálně bude jako nástupce určen v roce

2012. Kim Čong-il zemřel 18. prosince 2011 a jeho nástupcem a vládcem země se stal zmíněný nejmladší syn Kim Čong-un.

6. Shrnutí teoretické části

První část této diplomové práce měla za cíl poskytnout teoretická východiska pro kvantitativní obsahovou analýzu mediálního pokrytí úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila a jejich komparaci. V minulosti bylo lidské úmrtí přirozenou součástí každodenních životů lidí, kteří o smrti hovořili veřejně a poměrně často. Postupem času přesunula společnost téma smrti spíše do pozadí a ta se tak stala něčím, o čem se veřejně mezi lidmi příliš nemluví. Jistou dvojsečnost však lze vyzorovat ve zpravodajství o úmrtí, ať již veřejnosti známých či neznámých lidí. Toto téma totiž veřejnost zajímá, což lze snadno doložit vysokými prodejními náklady vydání deníků či týdeníků (a v dnešní době také vysokou návštěvností internetových zpravodajských serverů) věnujících se tématu úmrtí někoho veřejnosti známého. Pro masová média je tak téma smrti atraktivní, jelikož jim přináší čtenáře a vysoký počet čtenářů zase přináší větší počet inzerentů v daném médiu.

Masová média si pečlivě vybírají, o jakých událostech budou veřejnost informovat. Událost, která se dostane na stránky masových médií, musí splňovat určitá kritéria, mezi něž mj. patří právě její atraktivita pro čtenáře, stejně jako relevance pro danou společnost, či její část, a také celospolečenský význam. Tyto události se nazývají mediálními a můžeme je považovat za určitý komunikační fenomén. Mediální události lze kategorizovat podle typu a jedním z nich je událost, která se děje na základě určitých tradic v dané společnosti a dochází k ní ve veřejném prostoru. Mezi tento typ událostí spadá také úmrtí veřejnosti známých osob, které v médiích zaujímají specifické postavení. Tyto události mají jakýsi rituální charakter, jelikož díky masovým médiím přenáší veřejnost svoji bolest a negativní pocity ze smrti zesnulé osoby do celé společnosti. Ta se tímto sblíží a dochází k integraci či jakémusi semknutí (alespoň dočasněmu) společnosti.

Role médií ve zpravodajství o skonu známé osoby je částečně informativní, avšak novináři zároveň veřejnosti pomáhají vyrovnat se s úmrtím zesnulé osoby. Jelikož osobnosti se stávají slavnými či známými právě díky médiím, projevuje společnost svůj zármutek se smrtí dané známé osobnosti také opět v médiích. Díky nim má veřejnost pocit, že zesnulou osobu znala a média poskytují lidem prostor pro vyjádření svých pocitů. Novináři používají ve zpravodajství různé formy, jak veřejnost o úmrtí jim známého člověka informují. Často se jedná o formu vyprávění o životě zesnulého,

kterého se snaží čtenářům přiblížit, aby tak měli pocit, že byl jedním z nich. Veřejnosti jsou předkládány nejrůznější symboly a vzpomínky mající pro danou společnost určitou hodnotu a význam. Masová média pomáhají vytvářet pocit soudržnosti ve společnosti.

Média mají moc vytvářet z lidí, které veřejnost zná, hrdiny. Pro každou společnost je důležité mít svého hrdinu. Definice hrdiny se postupem doby měnila, a to také s velkým přispěním masových médií, která v dnešní době umožňují rychlý přenos informací a umí hrdinu vytvořit i zničit ve velmi krátkém čase, což je fenoménem zejména dnešních elektronických médií. Ta jsou čím dále více na vzestupu, a jejich význam neustále roste. Praktická část této práce bude analyzovat mediální pokrytí úmrtí prvního českého prezidenta Václava Havla a bývalého vůdce Korejské lidové demokratické republiky Kim Čong-ila. Oba byli považováni za osobnosti, které měly obrovský (ať již pozitivní nebo negativní) vliv na historii i současnost zemí, ve kterých vládli. O Václavu Havlovi můžeme vzhledem k jeho významu pro Českou republiku i Slovensku mluvit jako o národním hrdinovi, proto jsem považovala za užitečné se fenoménu hrdiny v teoretické práci částečně věnovat a zanalyzovat, jak se koncept hrdiny měnil s vývojem médií od historie až po současnost. Vzhledem k tomu, že mediální události, ve kterých hrají hlavní roli hrdinové z politické, vědecké či sportovní sféry apod., se nezdá na stránkách masových médií objevují, je tato část práce v souvislosti s celou problematikou relevantní.

Analytická část této diplomové práce by měla poskytnout odpověď na to, jak české deníky pokryly úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila. Bude nás zajímat, s jakými tématy byli oba zesnulí v médiích spojováni. Zkoumat budeme také to, jaké vlastnosti obou byly v daných médiích zmiňovány a zda byl Václav Havel prezentován i po své smrti jako národní hrdina. Vzhledem k tomu, že do analyzovaného vzorku byla zahrnuta většina českých deníků, pokusíme se také vysledovat rozdíly mezi jednotlivými zkoumanými médii, zejména ve vztahu k tématům, kterým se v souvislosti s úmrtím Václava Havla a Kim Čong-ila daná média věnovala.

7. Výzkumné metody a empirický materiál

7.1 Výzkumný problém

V teoretické části této práce jsme se mj. zabývali tím, jak média přistupují k mediálním událostem, jak s nimi pracují, které události se mohou stát mediálními a jaká další témata média s vybranou událostí spojují. Tématem této práce je úmrtí významných osobností v médiích, což je ve většině případů mediální událost, jejíž význam závisí na důležitosti, známosti a významu konkrétní zesnulé osobnosti. Cílem této práce je zanalyzovat mediální pokrytí úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila ve vybraných českých denících. Zajímat nás bude, jaký byl poměr zpráv, resp. příspěvků o Václavu Havlovi a Kim Čong-ilovi v jednotlivých zkoumaných médiích. Analyzovat také budeme témata, která se v souvislosti s jejich úmrtím v českých denících objevovala, tj. zda média informovala pouze o úmrtí, nebo se věnovala i jiným tématům a případně jakým. Analýzou chceme zjistit, zda a jakým způsobem české deníky uchopily fakt, že ve stejném časovém období zemřely dvě světově známé, avšak absolutně protikladné osoby.

7.2 Výzkumné otázky

V návaznosti na témata, resp. okruhy, které budeme prostřednictvím výzkumu zkoumat, byly definovány níže uvedené výzkumné otázky.

VO1: Existovaly rozdíly v mediálním pokrytí úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila co do četnosti ve vybraných českých denících?

VO2: S jakými tématy byli Václav Havel a Kim Čong-il v souvislosti se svým úmrtím nejčastěji v českých denících spojováni?

Jak již bylo zmíněno dříve, Václav Havel a Kim Čong-il byli naprosto odlišnými osobnostmi. Pomocí doplňkové analýzy budeme zjišťovat, jak k tomuto faktu přistoupily české deníky, tj. zda tuto informaci ve svých příspěvcích zmínily a zda měly tendenci Václava Havla a Kim Čong-ila srovnávat. Další výzkumná otázka tedy zní:

VO3: Měly české deníky ve zkoumaném období tendenci srovnávat osobnosti Václava Havla a Kim Čong-ila?

Vzhledem k tomu, že se o Václavu Havlovi často hovoří jak u nás, tak v zahraničí, jako o národním hrdinovi a významném Čechovi, věnovala se teoretická část této práce také teorii hrdiny, jak byli hrdinové v minulosti vytvářeni a jakou roli hrála a hrají v tomto procesu média. Pomocí doplňující kvalitativní analýzy tedy budeme navíc zkoumat, zda byl Václav Havel po své smrti prezentován v českých denících jako národní hrdina. Poslední výzkumnou otázkou definujeme následovně:

VO4: Byl Václav Havel v souvislosti se svým úmrtím prezentován v českých denících jako národní hrdina?

Jak bylo zmíněno již v odstavci výše, o Václavu Havlovi se jako o národním hrdinovi veřejně hovoří. Naší domněnkou tedy je, že i média prostřednictvím svých příspěvků Václava Havla jako národního hrdinu prezentovala. K výzkumné otázce VO4 tedy stanovíme domněnku:

D1: České deníky prezentovaly prostřednictvím svých příspěvků Václava Havla jako národního hrdinu.

7.3 Výzkumné metody

Vzhledem k definovaným výzkumným otázkám bude hlavní výzkumnou metodou kvantitativní obsahová analýza, která by měla poskytnout odpovědi na výzkumné otázky VO1-VO3. Čtvrtá výzkumná otázka je zaměřena na prezentaci Václava Havla jako národního hrdiny a odpověď na tuto otázku se pokusíme získat pomocí doplňkové kvalitativní analýzy. Charakteristika obou zvolených metod je popsána níže.

7.3.1 Kvantitativní obsahová analýza

Hlavní výzkumnou metodou, která nám poskytne odpovědi na výše definované výzkumné otázky, bude kvantitativní obsahová analýza, jež je považována za objektivní metodu analýzy sdělení (Disman, 2006, s. 169). Rozsah využití obsahové analýzy je

široký, nejčastěji se používá pro srovnávání, „*jak objektivně různé masové sdělovací prostředky referují o určitých událostech*“ (Disman, 2000, s. 168). Zároveň umožňuje částečně předjímat, jaká témata bude veřejnost považovat za důležitá (Trampota, Vojtěchovská 2010, s. 99). U obsahové analýzy dochází ke kvantifikaci obsahových prvků textu, přičemž se zkoumá jejich frekvence, pořadí nebo stupeň (Gavora, 2000, s. 118). Tuto výzkumnou metodu považují za nejvhodnější zejména vzhledem k rozsáhlému souboru textů určených k analýze.

Výhodou této metody je především to, že lze její pomocí opakovat starší výzkum i s odstupem několika let a zkoumat tak například nejrůznější vývojové trendy zkoumaných jevů. Za nevýhodu lze považovat skutečnost, že pomocí kvantitativní obsahové analýzy je možné kvantifikovat pouze určité prvky, které však nemusejí být pro daný výzkum příliš významné (Trampota, Vojtěchovská, 2010, s. 17).

7.3.2 Doplnující kvalitativní analýza

U kvalitativních metod obecně platí, že nejsou standardizované jako metody kvantitativní. Jejich nevýhodou je, že jsou většinou schopny zpracovat menší vzorek a za problematickou bývá považována také jejich subjektivita a reliabilita (Trampota, Vojtěchovská, 2010, s. 18). Pro účely této práce a získání odpovědi na výzkumnou otázku VO 4 budeme tedy analyzovat pouze ty příspěvky, které obsahují jméno Václava Havla, a v těchto příspěvcích se pokusíme nalézt dostatečné množství pasáží, které budou potvrzovat stanovenou domněnku D1.

7.4 Výzkumný vzorek

Prostřednictvím kvantitativní obsahové analýzy budou analyzovány následující české celostátní deníky: Hospodářské noviny, Mladá fronta DNES, Lidové noviny, Právo a Haló noviny, které vyšly v období 19. 12. 2011 – 24. 12. 2011 v případě osoby Václava Havla, a v období 19. 12. 2011 – 29. 12. 2011 v případě osoby Kim Čong-ila. Výzkumné vzorky u obou osobností byly zvoleny tak, aby jejich soubor začínal číslem deníku publikovaného první pracovní den po úmrtí dané osoby a končil tím číslem, které bylo vydáno den po pohřbu dané osoby. V případě Václava Havla připadl tento den na Štědrý den, proto nevyšly v tento den žádné deníky. V rámci tezí k této diplomové práci bylo cílem analyzovat kromě výše uvedených deníků také internetové

servery iDNES.cz a Aktuálně.cz, od čehož však bylo nakonec vzhledem k obrovskému množství mediálních příspěvků upuštěno. Přesto však autorka považuje vybraný vzorek českých deníků za dostatečný k tomu, aby poskytl reprezentativní přehled o tom, jak české deníky úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila pokryly.

7.5 Analyzovaný materiál

Ve sledovaném období, tj. od 19. 12. 2011 do 24. 12. 2011, se v českých denících Hospodářské noviny (HN), Mladá fronta DNES (MfD), Lidové noviny (LN), Právo a Haló noviny objevilo celkem 954 mediálních příspěvků, které obsahovaly jméno Václava Havla². Z těchto výstupů bylo do kódovacího formuláře zaneseno celkem 479 příspěvků pro analýzu relevantních, tzn., že zřejmě vznikly v souvislosti s úmrtím Václava Havla. Tyto příspěvky buď informovaly o jeho úmrtí, nebo se věnovaly jiným tématům v souvislosti s osobou Václava Havla a poskytly pro danou analýzu relevantní a dostatečně zajímavá data. Ostatní příspěvky, které nebyly do analýzy zahrnuty, se o Václavu Havlovi zmiňovaly v souvislosti se zcela jiným tématem, resp. většinou pouze zmínily jen jeho jméno, ale neposkytly žádné další relevantní informace pro analýzu.

Ve sledovaném období od 19. 12. 2011 do 29. 12. 2011 se ve vybraných českých denících objevilo celkem 42 příspěvků zmiňujících jméno Kim Čong-ila³. Z těchto textů bylo finálně do kódovacího formuláře zaneseno celkem 33 příspěvků, které byly pro analýzu relevantní, a to podle stejných pravidel jako v případě Václava Havla (viz odstavec výše).

Celkem 17 příspěvků v analyzovaných denících zmínilo zároveň jméno Václava Havla a Kim Čong-ila. Témata a vyznění těchto příspěvků budou analyzována a interpretována později v kapitole 8.

---

² Zdroj: Mediální databáze Newton Media.

³ Tamtéž.

7.5.1 Charakteristika zkoumaných médií

7.5.1.1 Hospodářské noviny

Vydavatelem Hospodářských novin je společnost *Economia a.s.*, která je zaměřena na vydávání ekonomických a odborných periodik. Společnost byla založena v roce 1990, přičemž v mezi lety 1994 a 2008 byla jejím hlavním akcionářem skupina *Verlagsgruppe Handelsblatt*. Od roku 2008 patří vydavatelství *Economia* do skupiny českého investora Zdeňka Bakaly (O společnosti, 2012).

Deník *Hospodářské noviny* vychází v České republice pětikrát týdně od pondělí do pátku a na svých stránkách přináší aktuální zpravodajství s analytickými prvky a komentáři. Největší prostor věnují *Hospodářské noviny* informacím z české i světové ekonomiky a denně jsou jejich součástí dva aktuální sešity. První obsahuje všeobecné zpravodajství z domova a ze zahraničí, názory a kulturní a sportovní rubriku. Druhý sešit *Hospodářské noviny Byznys* se zevrubně věnuje ekonomickému zpravodajství, finančním trhům a servisu pro podnikatele. Součástí *Hospodářských novin* je i pravidelná pondělní rubrika *Kariéra* a rubrika *Reality+Bydlení*, která vychází každou pracovní středu. Několikrát do týdne je součástí *Hospodářských novin* pravidelná nebo mimořádná příloha. V úterý vychází tabloid *HN Praha*, ve středu *magazín IN*, v pátek *magazín Víkend* a jedenáctkrát ročně lifestylový magazín *Proč ne?!*. Od roku 2012 mají *Hospodářské noviny* navíc měsíční přílohu pro malé a střední podnikatele *Podnikání* (*Hospodářské noviny*, 2012). Podle výzkumu *Media projekt* za 2. čtvrtletí roku 2012 je prodán náklad *Hospodářských novin* 39 807 a čtenost dosahuje 190 000.

7.5.1.2 Mladá fronta DNES

Vydavatelem deníku *Mladá fronta DNES* je *MAFRA a.s.* Novodobá historie *Mladé fronty DNES* začala na konci roku 1989, přičemž první číslo nového deníku vyšlo 1. září 1990. V následujících letech se deník rozvinul do podoby moderního demokratického listu. Od roku 1994 je *Mladá fronta DNES* součástí vydavatelské skupiny *Rheinisch-Bergische Druckerei und Verlagsgesellschaft GmbH* (Mediální skupina *Mafra*, 2012).

Mladá fronta DNES je největší seriózní celostátní deník v České republice. Čtenářům přináší aktuální a kvalitní zpravodajství, užitečné servisní informace i oddechové čtení ve specializovaných přílohách a magazínech. Deník vychází 6x týdně (kromě neděle). Redakce deníku MF DNES přináší jak seriózní informace z politiky a hospodářství, stejně tak však popisuje i události z nejrůznějších oblastí života. Vydává čtyři magazíny týdně – *ONA DNES* v pondělí, *Magazín DOMA DNES* ve středu, *Magazín TV* ve čtvrtek a *magazín Víkend* v sobotu. V tematických rubrikách přináší list množství praktických informací. Třeba rubrika *Test* zveřejňuje nezávislé hodnocení různých výrobků, školské přílohy otiskují seznamy středních a vysokých škol, rubrika *Zdraví* se například věnuje nejnovějším postupům jak zhubnout a rubrika *Peníze* radí, jak nejlépe naložit s osobními financemi (Mladá fronta DNES, 2012). Výzkum Media projekt za 2. čtvrtletí roku 2012 udává prodaný náklad deníku Mladá fronta DNES 207 525, přičemž čtenost dosahuje 789 000, což činí Mladou frontu DNES druhým nejčtenějším deníkem v České republice.

7.5.1.3 Lidové noviny

Lidové noviny jsou deník založený původně již v roce 1893 v Brně. Publikovala v něm řada slavných českých spisovatelů. Jsou nástupcem Moravských listů vycházejících od roku 1889 a přejmenovaných na Lidové noviny na popud T. G. Masaryka. Do 2. světové války tento deník požíval vysoké vážnosti. Protože vycházel i za války, muselo být jeho jméno po osvobození změněno na Svobodné noviny (návrat k původnímu názvu od 9. května 1948). Po komunistickém převratu (v roce 1948) bylo vydávání tohoto deníku nakonec v roce 1952 zastaveno. V roce 1987 bylo vydávání obnoveno ilegálně a od roku 1990 legálně. První legální číslo obnoveného deníku Lidové noviny vyšlo 2. dubna 1990. V čele redakce stál až do června 1990 Jiří Ruml. V červenci 1994 převzaly Lidové noviny křesťansko-demokratický deník *Lidová demokracie*. To vedlo k výraznému navýšení počtu předplatitelů. Při té příležitosti se na titulní straně objevila poprvé modrá barva. Od roku 1996 začal vycházet pravidelný páteční magazín (Lidové noviny: Kdo jsme, 2012).

Deník Lidové noviny patří také do mediální skupiny MAFRA. Jsou seriózním zpravodajským celostátním deníkem zaměřeným na politiku, byznys a kulturu. Má přehlednou, čtenářsky přívětivou strukturu, která má neměnné každodenní jádro, které tvoří dvě části: první nabízí zprávy z domova i ze světa, kulturní rubriku a redakční

názory a komentáře. Druhá část - Peníze & Byznys - je věnována ekonomickému zpravodajství, rozhovorům s lidmi z podnikatelské sféry, přehledům situace na trzích nebo názorům a komentářům ekonomických odborníků. Na konci tohoto sešitu je také sportovní rubrika, předpověď počasí a program televize (Lidové noviny, 2012). Podle výzkumu Media projekt za 2. čtvrtletí roku 2012 je prodaný náklad deníku Lidové noviny 41 964 a dosahuje čtenosti 212 000.

7.5.1.4 Právo

Vydavatelem celostátního deníku Právo je Borgis a.s. Deník Právo je zaměřen na zpravodajství z domova i ze zahraničí a nabízí informace ze světa ekonomiky, zdravotnictví, školství či sportu. Kromě zpravodajství nabízí deník také komentáře a analýzy, reportáže a informace z regionů. Součástí deníku jsou také tematické přílohy a magazíny. Deník vychází šestkrát týdně (kromě neděle) a každý den nabízí jinou přílohu (Právo, 2012). Z údajů výzkumu Media projekt za 2. čtvrtletí roku 2012 vyplývá, že prodaný náklad deníku Právo je 113 567 a dosahuje čtenosti 391 000, což jej činí třetím nejčtenějším deníkem v České republice.

Deník Právo je novodobým nástupcem dřívějšího komunistického deníku Rudé právo, které vycházelo od roku 1920 a hrálo důležitou roli v propagandě komunistického režimu. Po sametové revoluci na podzim 1989 se část tehdejší redakce odpoutala od KSČ (Komunistická strana Československa) a začala Rudé právo vydávat sama, později deník přejmenovala na Právo.

7.5.1.5 Haló noviny

Vydavatelem deníku Haló noviny je Futura a.s. Celostátní deník vychází od roku 1991 a sebe sama nazývá českým levicovým deníkem, který spolupracuje s KSČM či Komunistickým svazem mládeže. Haló noviny byly od svého počátku čistě stranickým deníkem prezentujícím převážně názory KSČM a jí blízkých organizací, hnutí a osob, osob levicově orientovaných, případně představitelů odborových organizací, někdy i ČSSD (Haló noviny, 2012). Před několika lety zakázal Český rozhlas ve svých přehledech denního tisku Haló noviny citovat, a to se souhlasem Rady ČRo. Od března 2012 vychází jako střeďeční příloha Haló novin týdeník pro kulturu a literaturu *Obrys-Kmen*. Prodaný náklad ani čtenost deníku Haló noviny nejsou v rámci Media projektu sledovány.

7.6 Kódovací jednotka

Jednotkou měření v rámci kvantitativní obsahové analýzy je příspěvek, který má rozsah alespoň jednoho odstavce a obsahuje nadpis. Analyzovány budou všechny typy publikovaných textů, tzn. všechny redakční články, názorové příspěvky a komentáře – nebudeme tedy činit žádný rozdíl mezi zpravodajským či publicistickým textem. Důvodem tohoto výběru je fakt, že chceme zanalyzovat veškeré texty, které byly v daných denících otištěny, a tím pádem prošly procesem schválení editora, resp. šéfredaktora. Do analýzy budou zahrnuty všechny výše definované texty obsahující jméno Václava Havla, resp. Kim Čong-ila a je z nich patrné, že vznikly na základě faktu, že tyto osoby zemřely. Tzn., že zkoumané texty informují o úmrtí či pohřbu, nebo se věnují přímo osobnostem Václava Havla či Kim Čong-ila a jejich životům. Primárním zdrojem vyhledávání všech relevantních textů bude mediální databáze společnosti NEWTON Media, která umožňuje vyhledávání příspěvků podle typu média, klíčových slov a požadovaného časového období. Analýza bude následně zpracována pomocí programu Microsoft Excel 2007.

7.7 Kódovací kniha

Tabulka 1: Kódovací kniha

Číslo proměnné / proměnná kategorie		
1 Médium	Kód	
	1	Hospodářské noviny
	2	Mladá fronta Dnes
	3	Lidové noviny
	4	Právo
	5	Haló noviny
2 Datum vydání	Kód	
	1812	18. 12. 2011
	1912	19. 12. 2011
3 Strana	Kód	
	2	Strana č. 2
	5	Strana č. 5
	9999	Nelze určit
4 Osoba	Kód	
	1	Václav Havel
	2	Kim Čong-il
	3	Oba dva
5 Přítomnost fotografie	Kód	
	1	Ano, barevná
	2	Ano, černobílá
	3	Ano, barevná a černobílá
	4	Ne
6 Téma článku - Václav Havel	Kód	
	1	Úmrtí
	2	Soukromý život
	3a	Veřejný život - politický
	3b	Veřejný život - umělecký
	6	Pohřeb
	77	Jiné
7 Téma článku - Kim Čong-il	Kód	
	1	Úmrtí
	2	Soukromý život
	3	Veřejný život
	4	Pohřeb
	77	Jiné

7.8 Kódovací instrukce

1. Médium

Periodika jsou kódována individuálně, každému typu média přísluší vlastní číselný kód, jak je uvedeno v kódovací knize.

2. Datum vydání

Kóduje se u všech médií a znamená datum vydání daného čísla média. Kóduje se ve formátu den a měsíc bez mezery.

3. Strana

Kódem je číslo strany v daném médiu, přičemž se zachycuje pouze číslo strany, na které příspěvek začíná.

4. Osoba

Kóduje se podle osoby, které se článek věnuje, tj. v textu je obsaženo celé jméno Václava Havla a/nebo Kim Čong-ila.

5. Přítomnost fotografie

Kóduje se přítomnost fotografie, která náleží k analyzovanému příspěvku. Pokud je součástí článku jedna a více barevných fotografií, zapíšeme kód 1. Kód 2 uvedeme, pokud je přítomna jedna nebo více černobílých fotografií. Pokud jsou součástí textu barevné i černobílé fotografie, kódujeme 3. Kód 4 použijeme, není-li součástí textu žádná fotografie.

6. Téma článku – Václav Havel

Kóduje se č. 1, pokud se příspěvek věnuje informaci o úmrtí Václava Havla, jiná témata se nevyskytují, nebo pouze okrajově.

Kóduje se č. 2, pokud se příspěvek věnuje soukromému životu Václava Havla (dětství, studium, rodina – děti, rodiče, manželky apod., zájmy, koníčky, zdravotní stav, charakterové vlastnosti apod.).

Kóduje se č. 3a, pokud se příspěvek věnuje veřejnému politickému životu Václava Havla (politické začátky, rok 1989, prezident apod.).

Kóduje se č. 3b, pokud se příspěvek věnuje veřejnému uměleckému životu Václava Havla (jeho dílo, literární, divadelní apod.).

Kóduje se č. 6, pokud se příspěvek věnuje pohřbu Václava Havla (datum konání, přípravy, průběh, účastníci apod.).

Kóduje se č. 77, pokud se příspěvek věnuje jinému tématu, než výše vyjmenovaným.

7. Téma článku Kim Čong-il

Kóduje se č. 1, pokud se příspěvek věnuje informaci o úmrtí Kim Čong-ila, jiná témata se nevyskytují, nebo pouze okrajově.

Kóduje se č. 2, pokud se příspěvek věnuje soukromému životu Kim Čong-ila (dětství, studium, rodina – děti, rodiče, manželky apod., zájmy, koníčky, zdravotní stav, charakterové vlastnosti apod.).

Kóduje se č. 3, pokud se příspěvek věnuje veřejnému životu Kim Čong-ila, především v souvislosti s jeho politickou činností.

Kóduje se č. 4, pokud se příspěvek věnuje pohřbu Kim Čong-ila (datum konání, přípravy, průběh, účastníci apod.).

Kóduje se č. 77, pokud se příspěvek věnuje jinému tématu, než výše vyjmenovaným.

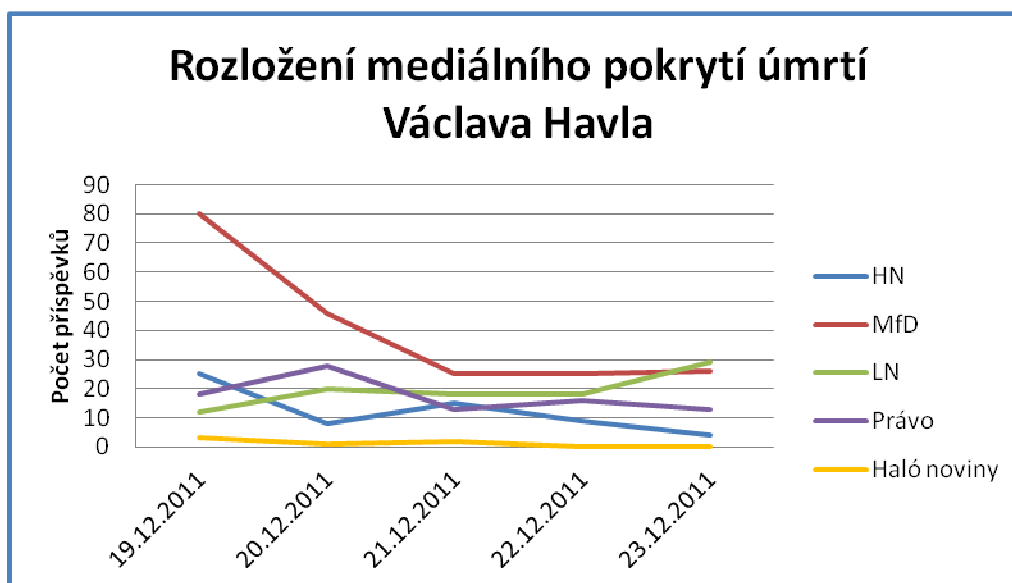
8. Analytická a interpretační část

8.1 Rozložení mediálních výstupů podle času

8.1.1 Václav Havel

Informace o úmrtí Václava Havla se objevila hned v pondělí 19. 12. 2011 ve všech zkoumaných denících, které se následně Václavu Havlovi věnovaly v průběhu týdne dokonce několikrát (tj. více než jednou). Nejvíce příspěvků o Václavu Havlovi v českých denících bylo publikováno v prvních dvou dnech od oficiálního oznámení jeho úmrtí, tj. v pondělí 19. 12. 2011 a v úterý 20. 12. 2011.

Graf 1: Rozložení mediálního pokrytí úmrtí Václava Havla

Deník Mladá fronta DNES publikoval celkově nejvíce příspěvků týkajících se Václava Havla a s ním souvisejících témat. Po celý předvánoční týden publikovala Mladá fronta DNES denně největší počet příspěvků, s výjimkou pátku 23. 12. 2011, kdy vyšlo o několik více článků v Lidových novinách. Od středy 21. 12. 2011 byl počet příspěvků v denících vyrovnaný, s výjimkou Haló novin, které publikovaly celkově nejméně příspěvků o Václavu Havlovi. V těchto dnech, tj. od 21. 12. 2011 do 23. 12. 2011, dominovalo v denících v souvislosti s Václavem Havlem hned několik témat. Byl jím smuteční průvod Prahou ve středu 21. 12. 2011, přípravy státního pohřbu Václava Havla konaného den před Štědrým dnem a dále témata soukromého a veřejného života bývalého českého prezidenta, jejichž rozložení bylo v průběhu

posledních tří dnů před konáním jeho pohřbu (pátek 23. 12. 2011) vyrovnané. Konkrétním tématům příspěvků se věnuje kapitola 8.3.

Reakce na internetu, televizi a rozhlasu

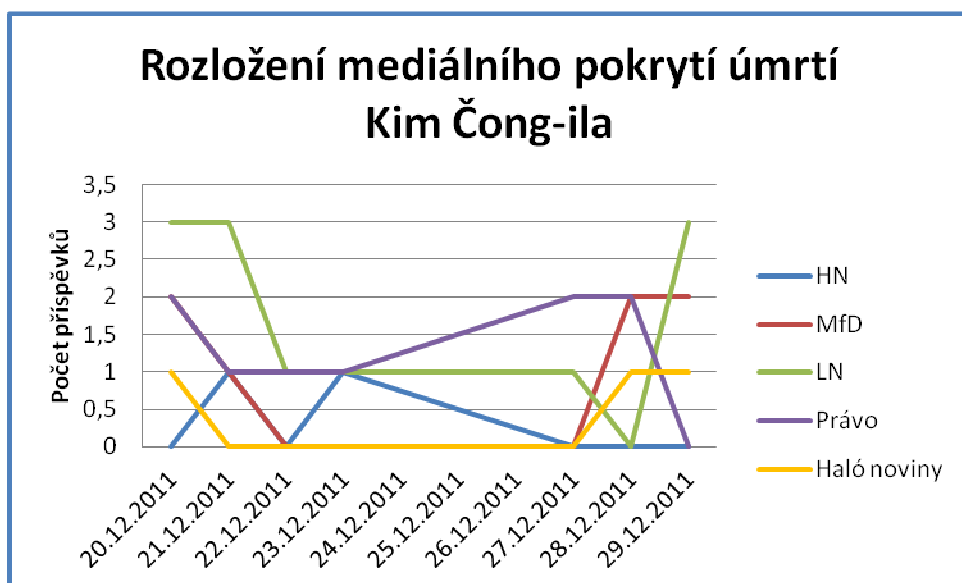
Na oznámení úmrtí Václava Havla mohly samozřejmě nejrychleji reagovat internetové zpravodajské servery a také rozhlas a televizní stanice. Například Česká televize ihned po potvrzení oficiální informace zkrátila v té době probíhající diskuzní pořad Otázky Václava Moravce a během krátké doby běželo na programech ČT1 a ČT24 mimořádné zpravodajství věnující se právě Václavu Havlovi. Svůj program v hlavním vysílacím čase změnilo také komerční televize Nova a Prima. Speciální program věnovaný Václavu Havlovi běžel nepřetržitě na Radiožurnálu, a to až do půlnoci dne 18. 12. 2011 (Média, 2011).

Souběžně s internetovými zpravodajskými servery se zpráva o Havlově úmrtí šířila velkou rychlostí rovněž na sociálních sítích Facebook, Google+ a Twitter, jejichž prostřednictvím lidé informaci šířili dále. Objevovaly se nejrůznější fotografie z Havlova života, koláže, jeho citáty a neznámější výroky, navíc množství kondolencí od neznámých lidí, stejně jako od těch známých – českých i zahraničních. Čeští uživatelé Facebooku začali okamžitě svolávat nejrůznější setkání po celé zemi na uctění Havlovy památky. Zajímavé bylo mimo jiné sledovat, jak nejen české servery, ale i mnoho zahraničních, včetně například BBC či CNN, změnilo během krátké doby podobu své domovské stránky, jimž po určitý čas vévodila černobílá fotografie Václava Havla s jeho datem narození a úmrtí spolu s informací o jeho skonu (Úmrtí exprezidenta, 2011).

Rychlost a široké možnosti internetu se projevily také v případě internetové encyklopedie Wikipedia, na jejíž české verzi se informace o úmrtí Václava Havla objevila necelou hodinu po oznámení jeho smrti (v 11:03 hod). Několik minut po té se zpráva objevila i v anglické verzi encyklopedie. Do večerních hodin byly obě jazykové mutace doplněny o informace každá téměř devadesátkrát (Sledujeme online, 2011).

8.1.2 Kim Čong-il

Graf 2: Rozložení mediálního pokrytí úmrtí Kim Čong-ila

Úmrtí Kim Čong-ila bylo oficiálně oznámeno v pondělí 19. 12. 2011 prostřednictvím státních severokorejských médií, tedy až dva dny po jeho skonu (Severokorejská média, 2011). České deníky tedy nemohly na tuto událost reagovat dříve než ve svých vydáních v úterý 20. 12. 2011. Tuto skutečnost názorně ukazuje graf č. 2. Ve zkoumaných denících se v úterý objevilo celkem 8 příspěvků. Zajímavostí je, že jediné Hospodářské noviny na informaci o úmrtí Kim Čong-ila zareagovaly až o den později než ostatní deníky, tj. až ve středu 21. 12. 2011. V průběhu zbývajících dní byl počet příspěvků ve zkoumaných denících o polovinu nižší než první den, a to až do 28. 12. 2011 a 29. 12. 2011, kdy české deníky připomněly Kim Čong-ilův pohřeb, který se konal ve středu 28. 11. 2011. Nejen české deníky se v této souvislosti vyjadřovaly k tomu, zda byl smutek severokorejců skutečný či hraný a některé z nich uvedly informaci, že lidé, kteří netruchlili dostatečně, byli potrestáni. Deníky také informovaly také, že pohřeb byl údajně pro všechny severokorejské občany povinný.

„Pohledy na záběry nynějšího davového šílenství před sochami Kim Ir-sena a Kim Čong-ila vyvolávají spoustu otázek. Je to upřímné pohnutí, není to jen faleš ze strachu před postihem, když nebudou „správně“ truchlit? Proboha, co je za tím.“ (Hysterie v KLDK, s. 21)

8.2 Titulní strany analyzovaných deníků

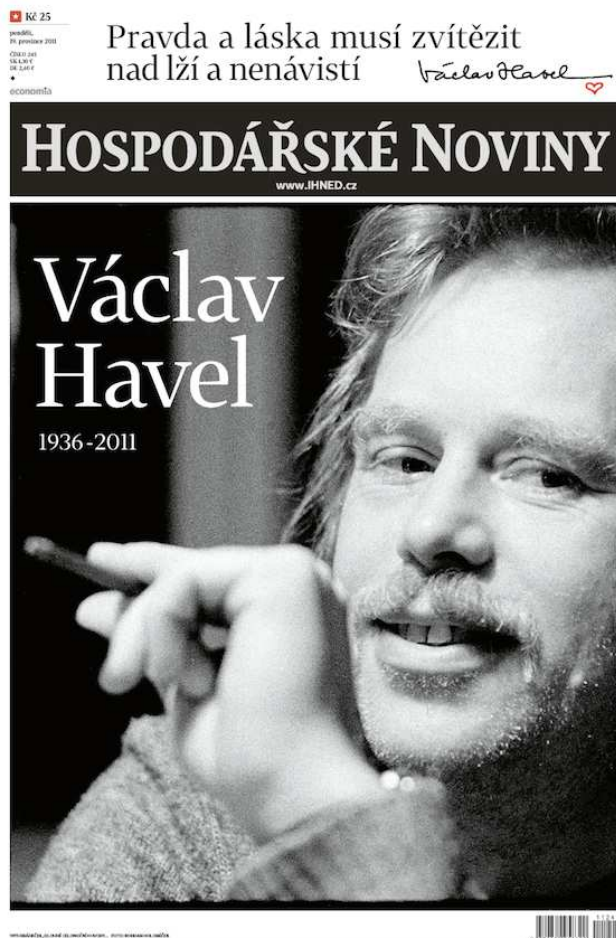
Tato kapitola se věnuje titulním stranám zkoumaných deníků dne 19. 12. 2012, tedy první pracovní den po oznámení úmrtí Václava Havla. Všechny zkoumané deníky bez výjimky věnovaly památce Václava Havla titulní stranu. Mladá fronta DNES navíc zdarma distribuovala v Praze, Brně, Liberci, Hradci Králové, Pardubicích a Plzni ještě v neděli večer (18. 12. 2011) speciální památeční vydání nazvané Slzy pro Havla (obr. 1).

Obr. 1: Speciální vydání Mladé fronty DNES ze dne 18. 12. 2011

Speciální vydání bylo druhým tohoto typu v Mladé frontě DNES za posledních deset let – v roce 2011 to bylo speciální vydání po teroristických útocích na Světové obchodní centrum v New Yorku. Ve vydání v prosinci 2011 nechyběl Havlův životopis, mnoho fotografií mapujících jeho významné životní momenty a také vzpomínky známých osobností jak z České republiky, tak ze zahraničí. Součástí byl rozhovor s Havlem pro Mladou frontu DNES a jeho nejslavnější výroky.

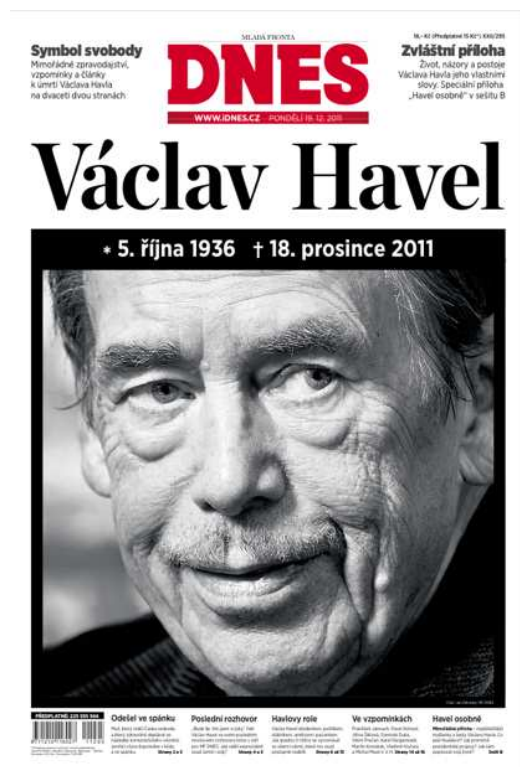
Obrázek 2: Titulní strana Hospodářských noviny ze dne 19. 12. 2011

Hospodářské noviny (obr. 2) použily na svoji titulní stranu dne 19. 11. 2011 černobílou fotografii znázorňující Václava Havla z dob jeho mladých let s cigaretou v ruce. Ta byla pro něj po většinu jeho života typická, jelikož byl po mnoho let silným kuřákem a tento zlovyk byl také nakonec příčinou jeho zdravotních problémů. O fenoménu znázorňování zesnulé osoby v póze, oblečení nebo činnosti, pro ni typickou, který je u médií častým jevem, jsem se již zmiňovala v teoretické části této práce. U Hospodářských novin byl jasný patrný záměr využít titulní stranu pamětního vydání jako jakýsi náhrobek, na kterém bylo uvedeno datum narození a skonu Václava Havla. Hospodářské noviny také jako jediné umístily na titulní stranu Havlův proslulý výrok „pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávistí“ doprovázený podpisem Václava Havla spolu s pro něj typickým znakem srdce, které ke svému podpisu od jisté doby pravidelně připojoval (Třešňáková, 2011).

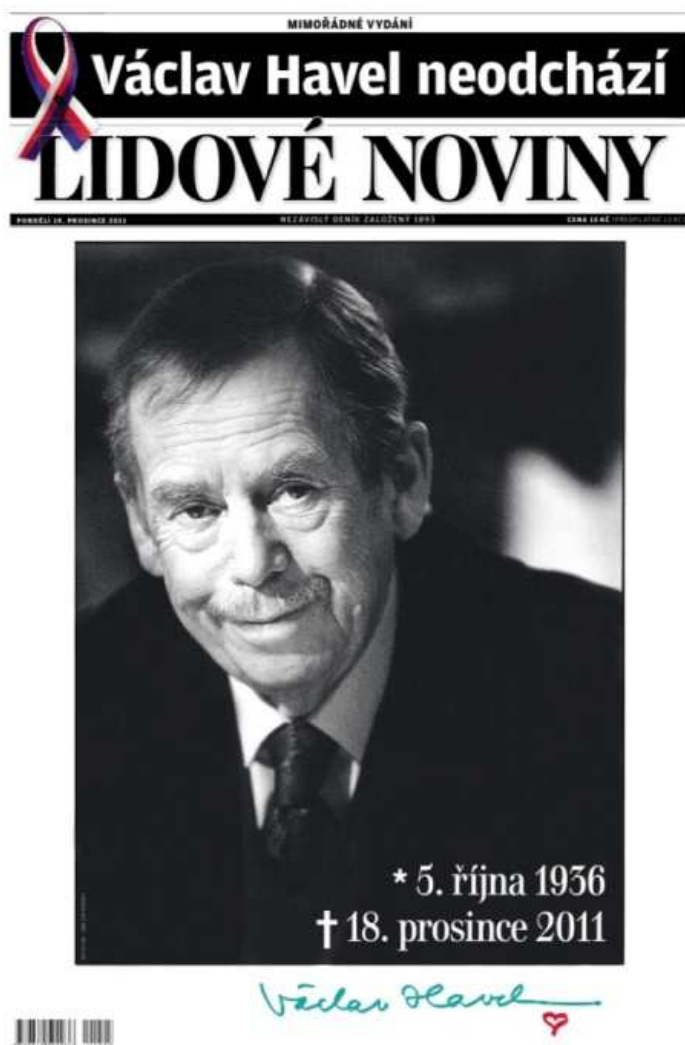
Celé pondělní číslo Hospodářských novin bylo věnováno Václavu Havlovi a jeho památce. Noviny obsahovaly řadu fotografií ze života Havla pořízených jeho fotografy Tomki Němcem a Bohdanem Holomíčkem. Nechyběly ani osobní vzpomínky mnoha českých i zahraničních osobností a komentář Hospodářských novin k tomu, čím byl Václav Havel pro Českou republiku i celý svět.

Obrázek 3: Titulní strana Mladé fronty DNES ze dne 19. 12. 2011

Mladá fronta DNES použila, stejně jako Hospodářské noviny, na titulní stranu svého památečního vydání černobílou fotografii Václava Havla (obr. 3). Fotografie ovšem pochází z doby, kdy byl již Václav Havel v pokročilejším věku. U fotografie je také uvedeno datum narození a úmrtí a Mladá fronta DNES doprovází titulní stranu slovním spojením „symbol svobody“, kterým vyjadřuje, čím Václav Havel byl pro (nejen) českou společnost, resp. jak byl Havel všeobecně vnímán.

Obrázek 4: Titulní strana Lidových noviny ze dne 19. 12. 2011

Titulní strana Lidových novin byla těm v Hospodářských novinách a Mladé frontě DNES velmi podobná (obr. 4). Také na ní byla zobrazena černobílá fotografie Václava Havla, opět (jako u Mladé fronty DNES) staršího věku. Stejně jako Hospodářské noviny i Lidové noviny otiskly na své titulní straně podpis Václava Havla se srdcem. Titulní straně vévodila věta „Václav Havel neodchází“, která má zřejmě naznačovat film *Odcházení*, poslední Havlovo dílo, jenž režíroval, ale symbolizuje také věčnou památku na Havla a to, že díky jeho činům si jej bude mnoho lidí dlouho pamatovat a v jejich srdcích zůstane i po své smrti.

Obrázek 5: Titulní strana Práva ze dne 19. 12. 2011

Deník Právo zveřejnil na své titulní straně dne 19. 11. 2011 na rozdíl od předchozích deníků barevnou fotografii Václava Havla (obr. 5). Dalším rozdílem od výše zmíněných deníků bylo, že Právo neuvědlo datum narození a úmrtí Václava Havla, ale pouze jeho věk, kdy zemřel. Nad fotografií byly zároveň vyjmenovány hlavní role Havla během jeho celého života – zejména pro roli dramatika, disidenta a prezidenta byl Havel nejznámější po celém světě.

Obrázek 6: Titulní strana Haló novin ze dne 19. 12. 2011

Deník Haló noviny věnoval informaci o úmrtí Václava Havla také svoji titulní stranu, ta však vypadá od ostatních deníků zcela odlišně. Na titulní straně figuruje (barevná) fotografie Václava Havla z doby, kdy již byl těžce nemocný a pohublý (obr. 6). Informace však, i přes svoji pozici v horní části strany, poněkud zapadá mezi ostatní zprávy. Přímo pod ní se objevila informace o Čechích nakupujících na Vánoce a celkově tak nemá informace o Václavu Havlovi na první pohled takový památečný charakter, jako u ostatních zkoumaných deníků.

Zajímavostí u všech fotografií na titulních stranách analyzovaných deníků je fakt, že znázorňují Havla s náznakem mírného úsměvu na rtech, jakoby zmíněné deníky na něho chtěly zachovat veselou vzpomínku a symbolicky tak ulehčovaly čtenářům, resp. veřejnosti jejich loučení s ním.

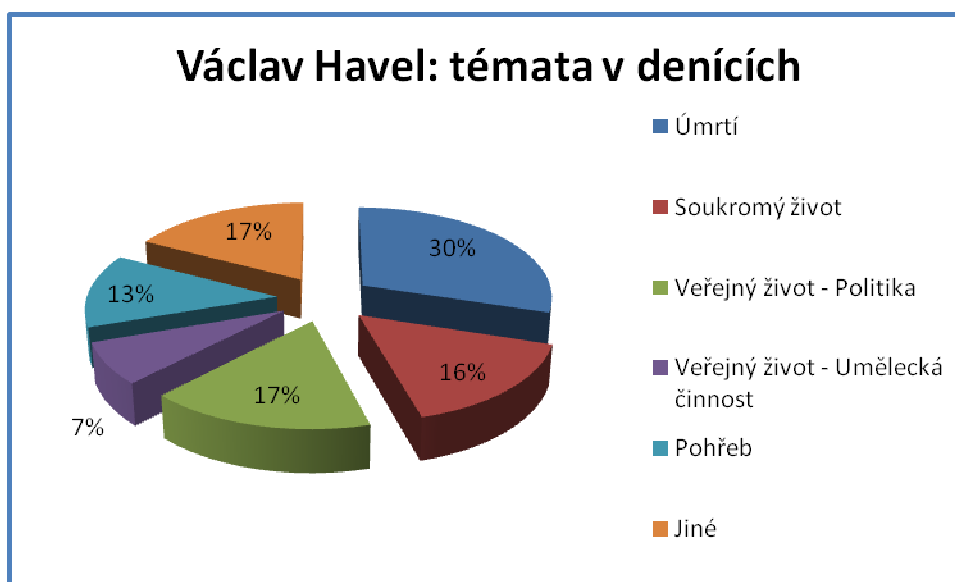
8.3 Tematické zaměření mediálních výstupů

Tato kapitola se věnuje podrobněji tematickému zaměření příspěvků o Václavu Havlovi a Kim Čong-ilovi. Zkoumána byla jak témata související pouze s konkrétní zesnulou osobou, tak také témata, o kterých se v médiích psalo v souvislosti s oběma osobami dohromady.

8.3.1 Témata o Václavu Havlovi

Přehled témat o Václavu Havlovi, kterým se příspěvky v českých denících věnovaly, předkládá graf č. 3. Prostřednictvím analýzy bylo zkoumáno celkem pět hlavních témat nejčastěji se ve zkoumaných příspěvcích objevujících.

Graf 3: Přehled témat o Václavu Havlovi

Procentuální rozložení témat příspěvků o Václavu Havlovi, kterým se deníky v souvislosti s jeho úmrtím věnovaly, je uvedeno v grafu č. 3. V analyzovaných textech byla zaznamenávána témata hlavní a vedlejší. Jako hlavní téma příspěvku bylo určeno to, kterému se věnoval první odstavec (resp. i další následující odstavce), nebo to bylo téma, které bylo zmíněno přímo v titulku daného příspěvku či představovalo nejvýznamnější část celého analyzovaného textu.

8.3.1.1 Úmrtí

V největším množství mediálních výstupů (30 %, graf č. 3) byla klíčovou informací, že Václav Havel zemřel. První pracovní den po smrti Václava Havla (19. 12. 2011) vydala většina českých deníků speciální památeční vydání na jeho počest, která, jak již bylo zmíněno v teoretické části této práce, mají význam jakýchsi symbolických památek na zesnulou osobu. Takovéto výtisky si lidé často uchovávají. Na titulní straně se Václav Havel objevil ve všech analyzovaných denících (viz kapitola 8.2). Deníky, resp. jakákoliv jiná tištěná média nemohou být ve svém zpravodajství tak flexibilní, jako média internetová, která své příspěvky často průběžně doplňují a nejsou také limitována prostorem, který zprávě mohou věnovat. Proto se v denících vedle informace o úmrtí objevovala často i další témata v souvislosti s Václavem Havlem – souběžně tedy byla zmiňována i jeho umělecká a politická činnost, čímž deníky zároveň čtenáře informovaly o tom, kdo a kým Havel byl a čeho během svého života dosáhl (viz níže).

8.3.1.2 Politická činnost

Politické působení Václava Havla bylo další častým tématem příspěvků (17 %, graf č. 3), a to zejména v souvislosti s rokem 1989 a pak obdobím, kdy působil jako československý, a následně také jako český prezident. Stejně množství výstupů ve zkoumaných médiích (17 %, graf č. 3) nebylo zařazeno do žádné z definovaných tematických kategorií. V převážné většině případů se jednalo o informace týkající vzpomínkových akcí a památečních průvodů na počest Václava Havla konaných po celé České republice před oficiálním pohřbem. Tato témata nebyla na začátku do analýzy zahrnuta v rámci samostatných kategorií, jelikož jsem nepředpokládala, že budou lidé pořádat takové množství památečních akcí, o kterých budou média tak významně informovat.

8.3.1.3 Umělecká činnost

Necelá desetina příspěvků (7 %, graf č. 3) o Václavu Havlovi se také věnovala jeho umělecké činnosti, a to od počátku až do konce Havlova života. Tyto příspěvky zmiňovaly jak konkrétní díla, která napsal, tak zkušenosti lidí, kteří měli možnost s Havlem v průběhu života spolupracovat. V této souvislosti se v příspěvcích často

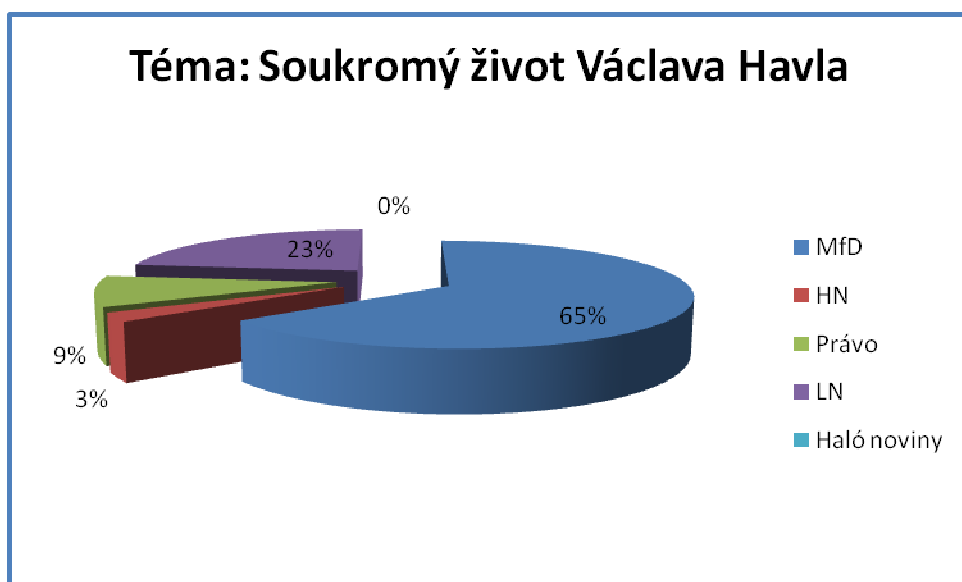

objevila samotným Havlem režírovaná hra *Odcházení* (2011), jejíž název dávali novináři často do symboliky s úmrtím („odchodem“) Havla.

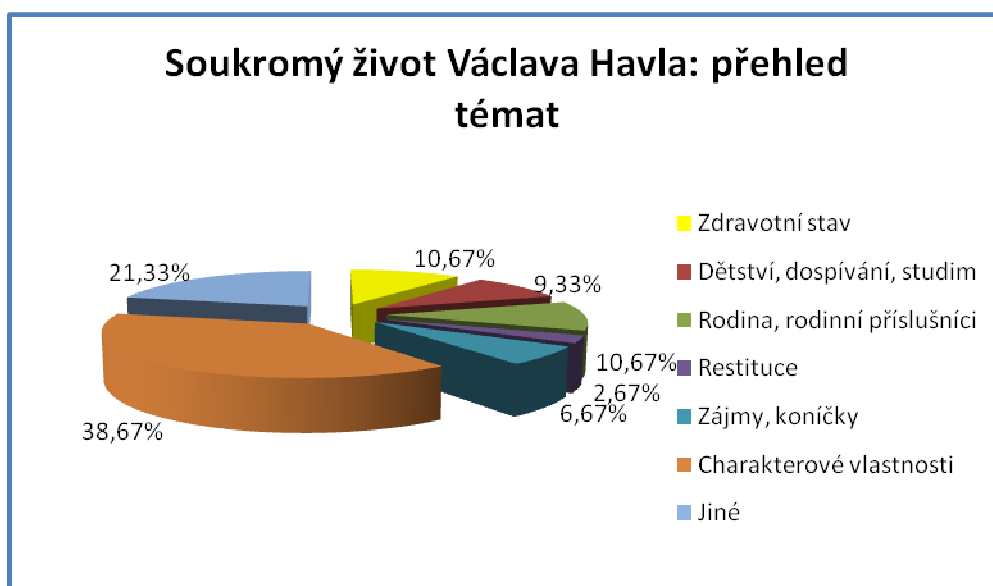
8.3.1.4 Soukromý život

Tématům ze soukromého života Václava Havla se věnovalo 16 % příspěvků (graf č. 3) ve zkoumaných denících. Procentuální rozložení toho typu příspěvků v jednotlivých médiích znázorňuje graf č. 4.

Graf 4: Rozložení článků o soukromém životě Václava Havla v jednotlivých médiích

Graf č. 4 potvrzuje, že nejvíce článků o soukromém životě Václava Havla se objevilo v Mladé frontě DNES, Lidových novinách a Právu a toto pořadí také odpovídá celkovému objemu příspěvků o Václavu Havlovi v jednotlivých zkoumaných denících. Soukromý život zesnulých osob je všeobecně mediálně atraktivní téma, jelikož média prostřednictvím vyprávění o životě a činech zesulé osoby evokují, co nebo koho společnost ztratila (Kitch, 2002). To platí i v případě Václava Havla, o jehož soukromém životě bylo publikováno relativně velké množství příspěvků. Konkrétní témata ze soukromého života Václava Havla znázorňuje graf č. 5.

Graf 5: Soukromý život Václava Havla – témata

Do skupiny soukromých témat o Václavu Havlovi byly zahrnuty příspěvky věnující se jeho zdravotnímu stavu, dětství a studiu, rodině, zájmům, jeho charakterovým vlastnostem a nechybělo mimo jiné téma restitucí po roce 1989. Ve výčtu těchto témat se v českých denících nejčastěji objevovaly charakterové vlastnosti bývalého českého prezidenta, toto téma se objevilo ve více než třetině příspěvků (téměř 39 %, graf 5) s tematikou soukromého života Havla.

8.3.1.4.1 Charakterové vlastnosti

V souvislosti s vlastnostmi Václava Havla, které se v denících objevily, byla patrná velká shoda co do výčtu a popisu jeho vlastností, jež si s ním lidé, resp. média spojovala. V naprosté většině článků byl charakterizován jako idealista, charismatický, lidský, klidný, důstojný, se smyslem pro humor a sebeironii, skromný, nesmělý, velkorysý a hrdina.

„Měl obrovské charisma. Byla to hektická a bouřlivá doba a Václav Havel působil velmi bezprostředně, klidně a lidsky. Prostě byl svůj.“ (Telaříková, 2011, s. 5)

„Skromný muž velkého srdce, hrdina, symbol svobody, humanista, morální autorita, hlavní tvář sametové revoluce a nejznámější Čech ve světě...“ (Idealisté neumírají, 2011, s. 9)

„On byl totiž idealista, ale mimořádně praktický. Idealista byl nejen proto, že měl ideály, ale proto, že to s nimi myslel vážně. Šel si kvůli těm ideálům třikrát sednout do vězení.“ (Idealista, 2011, s. 13)

8.3.1.4.2 Národní hrdina a význam Václava Havla pro Čechy

Právě charakter hrdiny je Václavu Havlovi často přisuzován a také jedním z cílů této práce je zanalyzovat, zda jej i české deníky v souvislosti s jeho úmrtím prezentovaly jako hrdinu, respektive národního hrdinu. Pro získání obrazu o Václavu Havlovi jako národním hrdinovi byla provedena ještě separátní doplňující analýza všech příspěvků, které byly součástí kvantitativní obsahové analýzy a které se týkaly osoby Václava Havla. Výsledky této analýzy ukazují, že v nejednom příspěvku byl Havel skutečně vyzdvihován pro své činy a byl často přímo nazýván (národním) hrdinou Čechů, resp. České republiky. Všechny tyto příspěvky nebo zmínky odkazovaly na Havlovu politickou činnost jak před rokem 1989, tak zejména v tomto roce, kdy došlo ke svržení komunistického režimu. Níže je uvedeno několik vybraných příspěvků, které význam Havla pro Českou republiku zmiňují.

„Bude nesmírně složité tento symbol nahradit, protože Václav Havel udělal pro pověst své země víc, než kdokoli jiný. Mnohými byl vnímán jako Nelson Mandela střední Evropy.“ (Oslavu osmdesátých, 2011, s. 6)

Například výšek uvedený úryvek z příspěvku v Hospodářských novinách zmiňuje, stejně jako další příspěvky, že Havel byl symbolem České republiky, a to v pozitivním slova smyslu. Stejně se o Havlovi, jako o symbolu naší země a jeho obrovském významu pro ni hovoří i například v dalších příspěvcích (Hospodářské noviny a Mladá fronta DNES) viz níže.

„Byl to největší a nejvýznamnější Čech naší novodobé historie. Udělal nejvíc pro to, aby bylo Česko a Češi vnímáni pozitivně ve světě, a zejména v USA.“ (V Rusku vládnou mafíáni, 2011, s. 15)

„Z minulého století do dějin našeho národa vejdou pouze dva Čechové: Tomáš Garrigue Masaryk a Václav Havel.“ (Jeho víze a odvaha, 2011, s. 15)

„*Odešel hrdina Václav Havel.*“ (Hrdinové se už nerodí, 2011, s. 7)

Poslední uvedený citát pochází z příspěvku filmové dokumentaristky Olgy Sommerové v *Hospodářských novinách* ze dne 19. prosince 2011. Ta se v něm zaměřila na skutečnost, že dnes se již hrdinové (jako byl Václav Havel) nerodí, protože dnes již „není třeba projít bojem na život a na smrt, ohněm vzdoru proti totalitě, obtížným rozhodnutím, zda podat, či nepodat ruku ďáblu“ (Hrdinové se už nerodí, 2011, s. 7). Ke stejnému závěru, že hrdinové v pravém slova smyslu dnes již vlastně neexistují, dospěli i již dříve zmiňovaní autoři Drucker a Cathcart, kteří tvrdí, že pro lidi je důležité své hrdiny mít a hrdiny má dodnes snad každý národ (Drucker, Cathart 1994, s. 3-7).

S tímto závěrem souvisí i fakt, že situace, kdy zemře veřejně známá osobnost, mají jakýsi integrační charakter a pomáhají společnosti, resp. jednotlivým lidem pochopit hodnoty a uvědomit si, co odchodem zesnulé osoby ztrácí (Kitch, 2000). Jak bylo zmíněno v příspěvku Olgy Sommerové, ale i dalších, odchodem Václava Havla si Češi (alespoň na čas) uvědomili důležitost hodnot, které mu byly přisuzované. Avšak výrazným integračním prvkem v případě úmrtí Václava Havla byla zřejmá semknutost Čechů, kteří na čas drželi při sobě a nejen prostřednictvím památečních průvodů a vzpomínkových akcí po celé zemi si dávali navzájem najevo, že Václav Havel byl pro ně důležitou součástí jejich osobních životů, jelikož díky němu mohli/mohou žít v demokracii.

Význam Havla pro českou společnost, ale také to, jak si jej Češi váží, zmapoval průzkum agentury Focus. Ten zkoumal, zda si Češi Václava Havla váží. Výsledky průzkumu ukázaly, že Havla uznává jako člověka devět z deseti Čechů a celých 70 % lidí si jej váží i jako politika. Jedná se převážně o mladé lidi, kteří nepamatují rok 1989. Celkově nejméně výhrad mají k osobnosti Václava Havla lidé mladší 34 let (Václava Havla, 2012).

Úmrtí Václava Havla vedlo také k podepsání zákona, který potvrzuje jeho význam a zásluhy v souvislosti s naší zemí. Zákon o zásluhách Václava Havla obsahuje jednu větu, která zní: „Václav Havel se zasloužil o svobodu a demokracii“. Tento zákon

byl v únoru 2012 schválen poslanci, následně Senátem a v březnu podepsán prezidentem České republiky Václavem Klausem.

8.3.1.4.3 Zdravotní stav a rodina

Dalším častým tématem soukromého života Havla byl jeho zdravotní stav, který se objevil ve více než desetině příspěvků. Vzhledem k tomu, že byl Václav Havel dlouhodobě nemocný a nemoci také nakonec podlehl, není zájem médií o toto téma překvapivý. Nejčastěji byl zmiňován jeho boj s rakovinou plic a jeho vášeň pro kouření cigaret. Ve zkoumaných denících se objevilo také několik rozhovorů s lékařem Havla a dalšími lidmi, kteří se k jeho zdravotnímu stavu vyjádřili. Za zmínku také stojí třetí nejčastější téma, jímž byla rodina (téměř 11 %, graf 5). V této souvislosti média nejčastěji zmiňovala Havlovy rodiče, prarodiče a obě manželky a jejich vliv na Havla a jejich vzájemný vztah. Téměř stejný prostor získalo také téma jeho dětství a dospívání. Vzhledem k Havlovu buržoaznímu původu a jeho vlivu na jeho další soukromý i politický život, se toto téma objevovalo jak v redakčních článcích, tak v názorových rubrikách i rozhovorech s lidmi, kteří Havla osobně znali.

Více než pětina článků (graf 5) se soukromou tematikou se věnovala jiným, blíže nespecifikovaným tématům, mezi kterými se objevily např. osobní zkušenosti a příběhy autorů těchto příspěvků s Václavem Havlem, jejich definice však nespádala do žádné z definovaných kategorií témat.

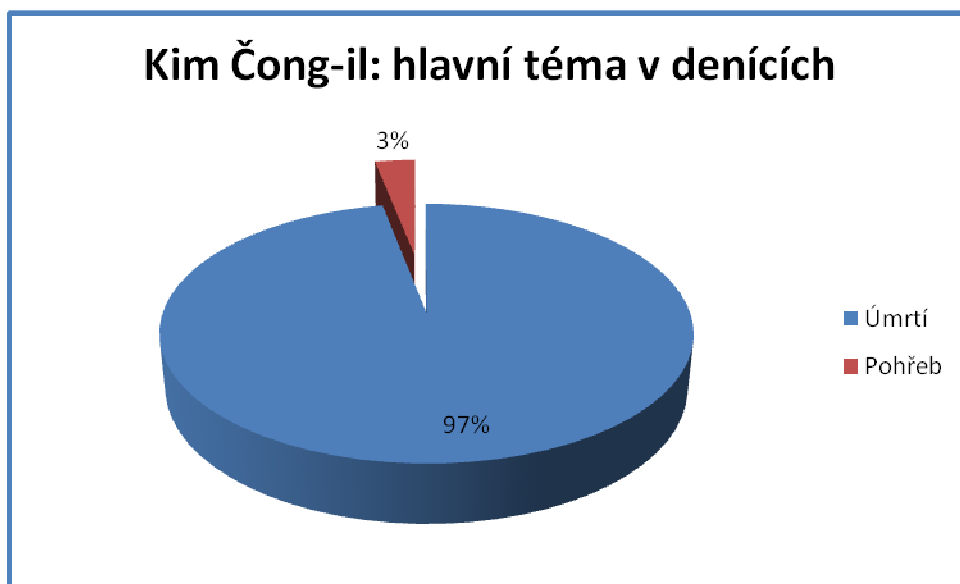
8.3.1.5 Pohřeb

Více než desetina (13 %, graf 3) příspěvků se věnovala státnímu pohřbu Václava Havla, který se konal den před Štědrým dnem 23. 12. 2011 ve Vladislavském sále Svatovítského chrámu v Praze. Již v průběhu celého předcházejícího týdne se v médiích pravidelně objevovaly informace o tom, kdo ze zahraničních státníků a dalších významných osobností potvrdil účast na pohřbu Václava Havla. Deníky se věnovaly samotným přípravám státního pohřbu a tomu, jak pohřeb ovlivní dopravu v Praze. V souvislosti s pohřbem, na kterém zádušní mši celebroidal arcibiskup Dominik Duka, zmiňovala média také třídní státní smutek, který byl po smrti Václava Havla vyhlášen a trval od středy 21. 12. 2011 do pátku 23. 12. 2011, tedy do dne konání státního pohřbu.

8.3.2 Témata o Kim Čong-ilovi

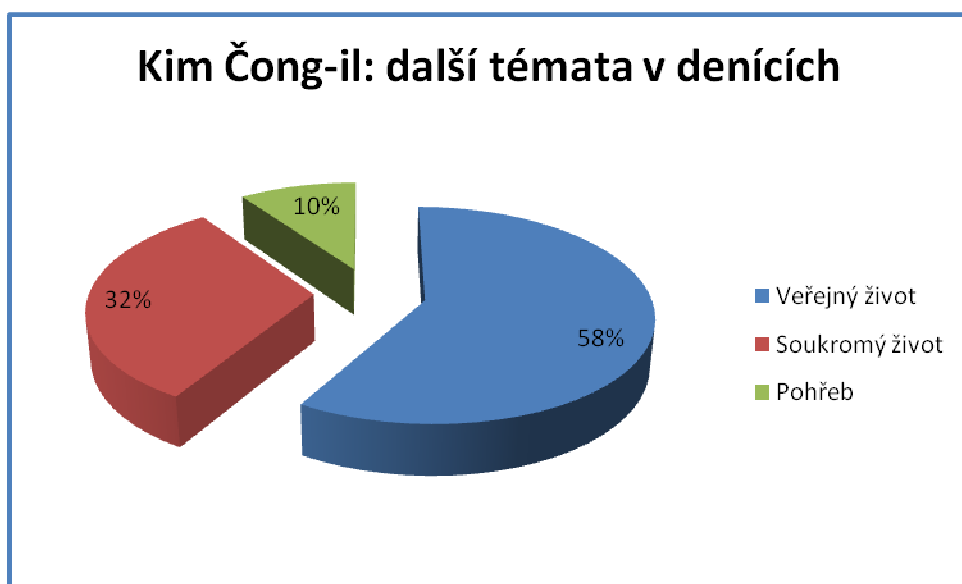
Přehled hlavních témat o Kim Čong-ilovi, kterým se příspěvky v českých denících věnovaly, předkládá graf č. 6. Prostřednictvím analýzy byla zkoumána celkem čtyři témata, která se ve zkoumaných příspěvcích nejčastěji objevila – úmrtí, veřejný život, soukromý život a pohřeb Kim Čong-ila.

Graf 6: Kim Čong-il – hlavní témata v denících

Hlavním tématem většiny příspěvků o Kim Čong-ilovi byla zpráva o jeho úmrtí. Ta byla klíčovým tématem v 97 % příspěvků, 3 % příspěvků se jako hlavnímu tématu věnovala pohřbu Kim Čong-ila.

Graf č. 7 níže znázorňuje procentuální rozložení dalších témat zkoumaných příspěvků - tj. těch, u kterých nebyla klíčovou informací zpráva o jeho smrti, ale také se vedle této informace v příspěvku vyskytly.

Graf 7: Kim Čong-il – další témata v denících

Dalším tématem, které se v souvislosti s Kim Čong-ilem objevilo, byl jeho veřejný život, konkrétně jeho politická činnost (58 %, graf 7). V této souvislosti média nejvíce zmiňovala, že Kim Čong-il a celá dynastie Kimů byla diktátorská a mnoho příspěvků se zamýšlelo nad tím, zda bude jeho syn Kim Čong-un skutečně oficiálním nástupcem svého otce a jaký bude vůbec další osud Severní Koreje. I samotné titulky některých článků toto téma naznačovaly:

„*Mladý Kim nebude vládnout sám*“ (Mladý Kim, 2011, s. 18)

„*Nový Kim pohládne spolu se strýcem*“ (Nový Kim, 2011, s. 16)

„*Zhroutí se režim v KLLDR? Svět je nervózní*“ (Zhroutil se režim, 2011, s. 13)

Dalším početným tématem byl také soukromý život Kim Čong-ila, který byl zmíněn v téměř třetině příspěvků (32 %, graf 7). Ty byly zaměřeny převážně na Kim Čong-illovo dětství a rodinu, zejména jeho otce Kim Ir-sena, který byl tím, kdo tvrdý diktátorský režim v Severní Koreji inicioval a měl také výrazný vliv na Kim Čong-ila, který v nastaveném diktátorském režimu téměř dvě desetiletí pokračoval.

Kromě veřejného a soukromého života se české deníky nezapomněly věnovat také samotnému pohřbu a celostátní tryzně za zesnulého Kim Čong-ila (10 %, graf 7). Média se zamýšlela nad tím, zda byl smutek severokorejských občanů skutečný, nebo zda byl hraný a v nemalém množství příspěvků se objevily fotografie znázorňující truchlící masy Severokorejců - součástí 52 % (graf 8) všech příspěvků o Kim Čong-

přímo názor na Kim Čong-ila, resp. postoj vůči němu, jak naznačují titulky vybraných článků níže.

„Diktátor z říše hladu i beznaděje“ (Diktátor, 2011, s. 5)

„Vládl 17 let a zanechal za sebou zbídačenou zemi“ (Vládl 17 let, 2011, s. 15)

„Naháněl lidi do táborů smrti. Šéf KSCM si ho „velmi vážil“ (Naháněl lidi, 2011, s. 3)

Obrázek 8: Fotografie z Mladé fronty DNES ze dne 20. 12. 2011, str. 5

Zajímavostí je, že přestože se média nevěnovala úmrtí ani osobě Kim Čong-ila tak výrazně, jako Václavu Havlovi, objevila se zpráva o jeho úmrtí na titulních stranách dvou českých deníků dne 20. 12. 2011, a to v Haló novinách (obr. 9) a Lidových novinách. V Lidových novinách se na titulní straně sice objevila jen krátká informace o jeho úmrtí, avšak titulní strana Haló novin se této zprávě věnovala z větší části a tématem pokračovala i na dalších stranách uvnitř daného vydání.

Obrázek 9: Titulní strana Haló novin ze dne 20. 12. 2011

Smutek v KLDŘ, zemřel Kim Čong-il

Ve věku 69 let zemřel v sobotu Kim Čong-il, nejvyšší představitel Korejské lidové demokratické republiky, oznámila včera severokorejská média. Pohřeb zesnulého bude 28. prosince.

KLDŘ vzápětí označila za »velkého následovníka« třetího vůdce syna, Kim Čong-una, čímž potvrdila jeho očekávané převzetí moci. Pchjongjang rovněž oznámil, že Kim Čong-un stanul v čele výboru, který má připravit pohřeb. Tělo Kim Čong-ila bude vystaveno v mauzoleu Kumsusan, někdejší prezidentském paláci Kim Ir-sena, jeho otce.

Kim Čong-il zemřel na srdeční infarkt, sdělila oficiální severokorejská agentura KCNA. Podlehl ve vlaku

»velké duševní a fyzické zátěži během velmi intenzivní inspekce v terénu«, upřesnila státní média. Příčinu smrti potvrdila i nedělní pitva. Zdraví severokorejského prezidenta bylo dlouho nalomené. v roce 2008 pravděpodobně utrpěl mozkovou mrtvici. Zřejmě trpěl i cukrovkou a onemocněním srdce. Kim Čong-il zemřel sedmáct let poté, co převzal vládu po smrti zesnulého prvního vůdce a zakladatele KLDŘ, po »věčném prezidentovi« Kim Ir-senovi.

Síla a odvaha

Obyvatelé KLDŘ (24 milionů) byli vyzváni, aby se nyní sjednotili za Kim Čong-unem, aby ho podpořili při dalším rozvoji země.

(Pokračování na str. 7)

Severokorejci pláčou nad odchodem svého vůdce

FOTO - ČTK/AP

8.3.3 Příspěvky zmiňující Václava Havlova i Kim Čong-ila

Graf 9: Procentuální vyjádření celkového počtu analyzovaných článků podle osoby

Z grafu č. 9 vyplývá, že Václavu Havlovi a s ním souvisejícím tématům bylo ve zkoumaných českých denících věnováno nesrovnatelně více prostoru (90 %, graf 9), než tomu bylo v případě Kim Čong-ila (7 %, graf 9). Tento výsledek zřejmě souvisí s velkým významem Václava Havla pro celou českou společnost. Pouhá 3 % příspěvků (graf 9) zmiňovala jak osobu Václava Havla, tak Kim Čong-ila – jednalo se o příspěvky, ve kterých se objevovalo srovnání osobností Václava Havla a Kim Čong-ila, vyskytla se v nich však také další témata.

Vztahy s Ruskem

Většina příspěvků, které zmiňovaly jména obou zesnulých, informovala o dlouhotrvajícím negativním vztahu ruských představitelů vůči Václavu Havlovi a nevyjádření oficiální kondolence ze strany Ruska, což bylo na první pohled patrné i přímo z některých titulků článků v českých denících.

„Oficiální Kreml si drží od Havla odstup i po smrti“ (Ehl, 2011)

„Oficiální reakce Kremlu: mlčení“ (Oficiální Kreml, 2011)

„Kreml kondoloval Severokorejčům, k úmrtí Havla se nevyjádřil“ (Kreml kondoloval, 2011)

Václav Havel totiž dlouhodobě kritizoval Vladimira Putina, jeho vedení země a vztahy vrchních představitelů Ruska tak nebyly vůči Havlovi vřelé. Rusko ani oficiálně k jeho smrti nekondolovalo. Kondolenční dopis zaslala 20. 12. 2011 ruská ambasáda v Praze, přičemž Kreml ruskou veřejnost o své kondolenci oficiálně neinformoval, na což upozornila paradoxně ruská média. Ta však také zmínila, že kondolence určená zesnulému Kim Čong-ilovi se na webových stránkách ruského prezidenta objevila již 19. 12. 2011, tedy v den, kdy bylo jeho úmrtí oficiálně oznámeno. Informace o úmrtí Václava Havla byla na zmíněných webových stránkách publikována až ve středu 21. 12. 2011 (Rusové kondolovali, 2011). Jak lze vidět na obrázku č. 10, kondolence Ruska byla velmi strohá a úřední. Zajímavostí je také fakt, že ruský prezident Dmitrij Medveděv nekondoloval na rozdíl od jiných významných státníků osobně.

Obrázek 10: Oficiální kondolenční dopis zasláný z ruského velvyslanectví

Velvyslanectví Ruské federace v České republice projevuje úctu Ministerstvu zahraničních věcí České republiky a má z pověření a jménem vedení Ruské federace vyjádřit Prezidentu České republiky V.Klausovi soustrast v souvislosti s úmrtím V.Havla.

Velvyslanectví Ruské federace využívá této příležitosti, aby znovu ujistilo Ministerstvu svou hlubokou úctu.

Zdroj: iHNED.cz

Srovnání osobností Václava Havla a Kim Čong-ila

Dalším zajímavým tématem, které v souvislosti s úmrtím Václava Havla a Kim Čong-ila některé české deníky zmínily, byla rozdílnost obou osob, resp. skutečnost, že v téměř stejnou dobu zemřely dvě charakterově naprosto odlišné osobnosti. Například Hospodářské noviny poukazovaly nejen na to, že významné světové deníky jako New York Times či Wall Street upřednostnily zprávu o úmrtí Kim Čong-ila a daly tuto informaci na titulní stranu, ale zdůraznily také, že odešli dva absolutně odlišní lidé (Anýž, 2011). Příspěvky, které zmiňovaly oba zesulé, téměř vždy stavěly Václava Havla a Kim Čong-ila do vzájemné opozice, ať již v souvislosti s jejich vlastnostmi

a charakterem, nebo tím, co pro své země udělali, resp., jaký zanechali po své smrti odkaz.

„V Kim Čong-ilovi zemřel „nejslavnější“ diktátor současnosti. V Havlovi odešel člověk, který naopak pomohl jednu totalitu svrhnout a je vzorem mnoha těch, kteří na různých místech světa stále žijí v nesvobodě.“ (Anýž, 2011)

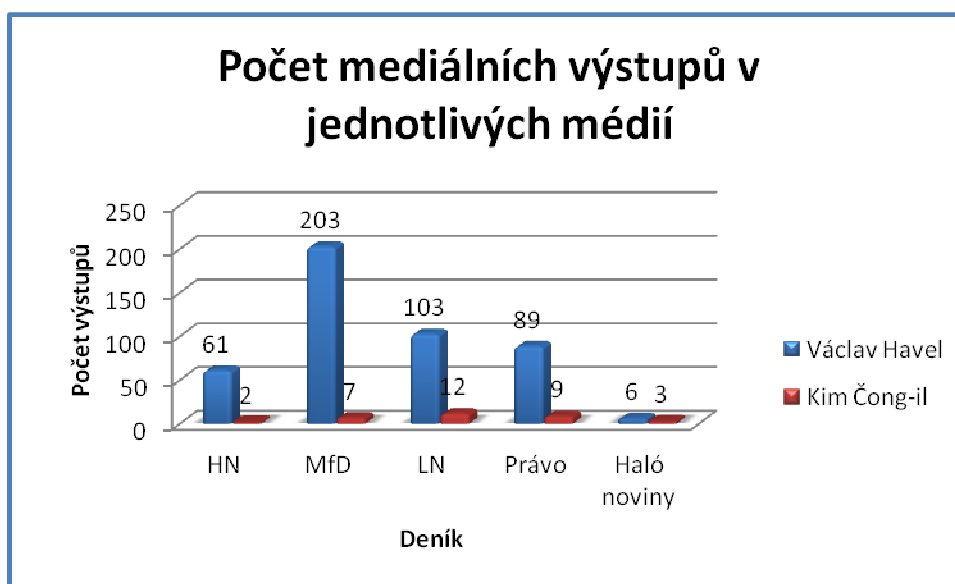
„Skvělý Václav Havel a ďábel Kim Čong-il zemřeli téměř ve stejný den.“ (Hrdina Havel, 2011)

V deníku Lidové noviny se také objevil poněkud sarkastický názor, že *„Václav Havel udělal ještě poslední dobrý skutek – vzal Kim Čong-ila s sebou.“* (Hrdina Havel, 2011). I z tohoto příspěvku je patrné hodnocení obou osobností - Václava Havla jako celoživotního konatele dobrých skutků a Kim Čong-ila jako toho, kdo si zasloužil z tohoto světa (na rozdíl od Václava Havla) odejít.

Deník Právo shrnul tři dny po smrti Václava Havla v jednom ze svých článků reakce zahraničních politiků a světových médií. Cituje mj. nizozemský deník de Volkskrant, který také vyzdvihl rozdílnost obou zesnulých, stejně jako například list Los Angeles Times.

„Dvě úmrtí prominentů: Jeden zcela upřímný a otevřený, druhý zahalený hustou mlhou. Smrt demokrata versus smrt stalinisty.“ (Merkelová kondolovala, 2011)

„V boji proti represí a tyranii a za demokracii a lidská práva Kim... nadřadil vlastní přání nad potřeby lidu. Havel naopak vyniká jako lídr hodný následování.“ (Merkelová kondolovala, 2011)

Graf 10: Počet mediálních výstupů v jednotlivých médiích

Graf č. 10 znázorňuje poměr článků o obou zesnulých v jednotlivých zkoumaných denících. Nejvíce článků o Václavu Havlovi publikoval nejčtenější seriózní deník v České republice Mladá fronta DNES (203 příspěvků, resp. 44 %), následovaný Lidovými novinami (103 příspěvků, resp. 22 %) a Právem (89 příspěvků, resp. 19 %). Z analýzy konkrétních témat publikovaných článků vyplývá, že média, která publikovala celkově nejvíce příspěvků o Václavu Havlovi, se věnovala zároveň nejčastěji i jeho soukromému životu.

Kim Čong-ilovi a jeho úmrtí se nejvíce věnovaly Lidové noviny (12 příspěvků, resp. 37 %), následované deníkem Právo (9 příspěvků, resp. 27 %) a Mladou frontou DNES (7 příspěvků, resp. 21 %). Nejmenší zájem o Kim Čong-ila projevil Hospodářské noviny s 6 % příspěvků z celkového počtu.

Z grafu č. 10 je také patrné, že Haló noviny věnovaly celkově nejméně prostoru jak úmrtí Václava Havla, tak Kim Čong-ila. V celkovém souhrnu publikovaly všechny analyzované deníky více příspěvků o Václavu Havlovi než o Kim Čong-ilovi, což lze vysvětlit zejména tím, že Václav Havel byl nejen Čech – a tím pádem byl pro české deníky zajímavější, ale byl zároveň také významnou osobností českých, resp. československých dějin a jeho význam byl tak reflektován i v zájmu jednotlivých médií o jeho osobu po smrti.

9. Shrnutí analytické a interpretační části

Kvantitativní obsahovou analýzou byly zkoumány české celostátní deníky Hospodářské noviny, Mladá fronta DNES, Lidové noviny, Právo a Haló noviny. Cílem analýzy, do které byly zahrnuty vzorky zmíněných deníků vydané ve dnech 19. 12. 2011 až 24. 12. 2011, resp. 20. 12. 2011 až 29. 12. 2011, bylo zmapovat mediální pokrytí úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila. Zajímalo nás, jaký byl poměr příspěvků o Václavu Havlovi a Kim Čong-ilovi v jednotlivých zkoumaných médiích. Analyzována byla také témata, která se v souvislosti s jejich úmrtím v českých denících objevila, tj. zda média informovala pouze o úmrtí, nebo se věnovala i jiným tématům a případně jakým. Prostřednictvím analýzy jsme se také pokusili zjistit, zda a jakým způsobem české deníky uchopily fakt, že ve stejném časovém období zemřely dvě světově známé, avšak absolutně protikladné osoby.

Pro účely analýzy byly stanoveny čtyři výzkumné otázky a jedna domněnka, na základě kterých byly definovány relevantní kategorie proměnných, jež byly analýzou zkoumány. Analyzováno bylo celkem 512 příspěvků, z nichž se 462 věnovalo pouze Václavu Havlovi, 33 pouze Kim Čong-ilovi a celkem 17 příspěvků zmiňovalo jak Václava Havla, tak Kim Čong-ila. Pro analýzu byla využita elektronická mediální databáze společnosti NEWTON Media.

Četnost příspěvků

Z výsledků kvantitativní obsahové analýzy vyplynulo, že převážná většina všech příspěvků ve zkoumaných denících se věnovala Václavu Havlovi, který se objevil v celkem 90 % příspěvcích (graf 9), přičemž Kim Čong-il získal pouze 7% pozornost analyzovaných médií. Tímto výsledkem jsme odpověděli na výzkumnou otázku VO1: *Existovaly rozdíly v mediálním pokrytí úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila co do četnosti ve vybraných českých médiích?* Odpovědí je, že rozdíl v mediálním pokrytí úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila byl výrazný, přičemž Václav Havel získal naprostou většinu pozornosti zkoumaných českých deníků. První pracovní den po oznámení úmrtí Václava Havla, tj. v pondělí 19. 12. 2011, mu všechny zkoumané deníky věnovaly svoji titulní stranu. Na všech titulních stranách byla umístěna fotografie Václava Havla buď s datem jeho narození a úmrtí, nebo alespoň s věkem, ve kterém bývalý prezident zemřel. I přes výrazně menší zájem českých deníků o osobu

Kim Čong-ila se zpráva o jeho úmrtí objevila na titulních stranách dvou deníků, a to Lidových novin a Haló novin vydaných dne 20. 12. 2011.

Ze zkoumaných deníků publikovala nejvíce příspěvků o Václavu Havlovi Mladá fronta DNES (44 %, graf 10), Lidové noviny (22 %, graf 10) a Právo (19 %, graf 10). Nejméně se Václavu Havlovi věnoval deník Haló noviny, ve kterém se objevila pouze 2 % všech příspěvků. V případě Kim Čong-ila byla situace odlišná. Nejvíce prostoru mu ve svých příspěvcích věnovaly Lidové noviny (37 %, graf 10), následované deníkem Právo (27 %, graf 10), na třetím místě skončila Mladá fronta DNES, která se Kim Čong-ilovi věnovala ve 21 % příspěvcích (graf 10). Nejméně příspěvků o Kim Čong-ilovi (6 %, graf 10) publikovaly Hospodářské noviny.

Tematické zaměření příspěvků

Analýzou byla také zkoumána témata, která se v souvislosti s úmrtím Václava Havla a Kim Čong-ila v českých denících objevila. Výsledky analýzy nám poskytly odpovědi na výzkumnou otázku VO2: *S jakými tématy byli Václav Havel a Kim Čong-il v souvislosti se svým úmrtím nejčastěji v českých denících spojováni?*

Vedle informace o úmrtí Václava Havla, které se objevilo ve 30 % příspěvků (graf 3), dominovalo téma Havlova politického působení, kterému se jich věnovalo celkem 17 % (graf 3). V této souvislosti byl nejčastěji zmiňován listopad 1989, kdy došlo k sametové revoluci, na níž měl Václav Havel obrovský vliv. Další příspěvky se také věnovaly období, kdy Václav Havel působil jako první polistopadový prezident, a následně jako první český prezident. Média neopomenula také uměleckou činnost Václava Havla a v 7 % příspěvků (graf 3) se tomuto tématu věnovala. Zmíněna byla významná díla, která Havel v průběhu svého života napsal a také zkušenosti lidí, kteří s Havlem na uměleckém poli působili a měli tak osobní zkušenosti.

Zajímavé výsledky poskytla analýza soukromých témat o Václavu Havlovi, kterým se věnovalo celkem 16 % příspěvků (graf 3) ve zkoumaných denících. Nejvíce témat soukromého charakteru bylo publikováno v deníku Mladá fronta DNES (65 %, graf 4), následovaném Lidovými novinami (23 %, graf 4). Žádnému tématu ze soukromého života Václava Havla se nevěnovaly Haló noviny. V souvislosti se soukromým charakterem příspěvků o Václavu Havlovi dominovaly příspěvky věnující

se jeho charakterovým vlastnostem (38,67 %, graf 5). Naprostá většina příspěvků se ve výčtu Havlových vlastností shodovala a ten byl nejčastěji charakterizován jako idealista, charismatický, lidský, klidný, důstojný, se smyslem pro humor a sebeironii, skromný, nasmělý, velkorysý a hrdina. Charakterovým vlastnostem Havla se nejčastěji věnovala Mladá fronta DNES, Lidové noviny a Právo.

V souvislosti s charakterovými vlastnostmi Václava Havla byla provedena doplňující kvalitativní analýza příspěvků, ve kterých jsme zkoumali, zda byl i jejich prostřednictvím Václav Havel prezentován jako hrdina, resp. národní hrdina. Výsledky této analýzy potvrdily, že stejně, jako se na veřejnosti mluví o Havlovi jako o národním hrdinovi, se i v českých denících objevilo velké množství příspěvků, které na Havlovo hrdinství odkazovaly, a to zejména s událostmi listopadu 1989. Tím se také potvrdila naše domněnka D1: *České deníky prezentovaly prostřednictvím svých příspěvků Václava Havla jako národního hrdinu*, která je zároveň odpovědí na výzkumnou otázku VO4: *Byl Václav Havel v souvislosti se svým úmrtím prezentován v českých denících jako národní hrdina?*

Zdravotní stav byl dalším tématem, jež se v českých denících v souvislosti s Václavem Havlem objevovalo (10,67 %, graf 5). Nejčastěji média zmiňovala Havlovu rakovinu plic, která byla zřejmě následkem jeho kuřácké vášně po velkou část jeho života. Stejně množství příspěvků (10,67 %, graf 5) získalo téma Havlovy rodiny, zejména jeho dvou manželek a rodičů a prarodičů, kteří měli na Havlovo další veřejné působení velký vliv.

Více než desetina příspěvků (graf 3) v českých denících se zabývala přípravami a průběhem státního pohřbu Václava Havla, přičemž se zmiňovaly o tom, kdo z českých i zahraničních významných osobností se Havlova pohřbu zúčastní a také, jaký vliv bude pohřeb mít na dopravní situaci v české metropoli.

Jak již bylo zmíněno, Kim Čong-il získal v českých denících výrazně méně prostoru. České deníky nejčastěji pouze informovaly o skutečnosti, že Kim Čong-il zemřel (97 %, graf 6) a zbývajících 3 % příspěvků (graf 6) se jako hlavnímu tématu věnovala jeho pohřbu. Z analýzy vzešel také přehled vedlejších témat, tj. těch, která se v analyzovaných příspěvcích objevila po boku informace o jeho úmrtí a pohřbu.

Z těchto témat získal prvenství veřejný život Kim Čong-ila, konkrétně jeho politické působení – to se objevilo v celkem 58 % analyzovaných příspěvků (graf 7). V této souvislosti média zmiňovala zejména diktátorský režim dynastie Kimů a také si kladla otázku, kdo se stanem nástupcem Kim Čong-ila.

V téměř třetině příspěvků (32 %, graf 7) se média věnovala i soukromému životu Kim Čong-ila, přičemž nejčastějším tématem bylo jeho dětství a zejména vliv jeho otce Kim Ir-sena, který v Severní Koreji diktátorský režim nastolil. Desetina příspěvků (graf 7) nezapomněla na pohřeb Kim Čong-ila a v této souvislosti média řešila zejména otázku, zda bylo truchlení Severokorejců skutečné, nebo nucené – ze strachu o možný trest.

Prostřednictvím analýzy jsme měli také za cíl zjistit, zda média srovnávala osobnosti Václava Havla a Kim Čong-ila a v souvislosti s tím byla definována výzkumná otázka VO3: *Měly české deníky ve zkoumaném období tendenci srovnávat osobnosti Václava Havla a Kim Čong-ila?* V analyzovaných denících bylo publikováno celkem 17 příspěvků (3 %, graf 9), které zmiňovaly zároveň Václava Havla i Kim Čong-ila. V těchto příspěvcích se nejčastěji objevovala dvě témata. Jedním byla skutečnost, že osobnosti obou zesnulých jsou absolutně odlišné a tyto příspěvky také stavěly Václava Havla i Kim Čong-ila do opozice, zejména v souvislosti s jejich vlastnostmi a tím, jaký vliv měli na současnou podobu zemí, ve kterých svého času vládli. Vedle toho média také zmiňovala skutečnost, že Kreml neposlal oficiální kondolenci k úmrtí Václava Havla, což bylo vysvětlováno zejména negativními vztahy mezi Havlem a vrcholnými představiteli Ruska zapříčiněnými dlouhodobou kritikou Ruska ze strany Václava Havla.

Závěr

Tato diplomová práce s názvem *Skon významných osobností: komparace mediálního obrazu úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila v českých médiích* měla za cíl zanalyzovat mediální pokrytí úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila ve vybraných českých denících vydaných v období od oficiálního oznámení jejich úmrtí do dne jejich pohřbu.

Jelikož Václav Havel i Kim Čong-il zemřeli před jedním rokem, nebylo téma mediálního pokrytí jejich úmrtí zatím v žádné diplomové práci zpracováno. Zejména vzhledem k významu Václava Havla pro českou společnost považují analýzu toho, jak média k informování o jeho úmrtí přistoupila, za velmi zajímavou nejen pro všechny studenty mediálních oborů, ale také pro kohokoliv v řad široké veřejnosti, tj. kohokoliv, kdo se o problematiku masových médií (i jen okrajově) zajímá. Protože ve stejném období zemřel i Kim Čong-il, světově známý severokorejský diktátor, využila jsem této příležitosti pro porovnání medializace úmrtí jeho a Václava Havla. To považuji za zajímavé zejména z toho důvodu, že se jednalo o dvě zcela odlišné, až protikladné osobnosti, které obě vzbuzovaly po celém světě rozdílné, avšak velmi silné emoce.

Úmrtí známých lidí získávají téměř vždy velkou mediální pozornost a nejinak tomu bylo i v případě Václava Havla, který byl pro většinu Čechů, ale i značnou část světa, symbolem svobody a boje za demokracii. Jeho úmrtí, k němuž došlo k předvánočním obdobím - tedy v době, kdy lidé mají tendenci bilancovat uplynulý rok a jsou více než kdy jindy více emociálně naladěni, se stalo mediální událostí číslo jedna jak v českých médiích, tak i v některých zahraničních. Zájem médií i veřejnosti o jeho osobu a životní příběh nebyl vůbec překvapivý a výsledky analýzy českých deníků potvrdily, že význam Havla pro českou společnost byl a stále je neoddiskutovatelný. Většina deníků o jeho úmrtí nejen informovala, ale využila také příležitost k převyprávění Havlova života, čímž se jej pokusila lidem přiblížit a většinu příspěvků lze považovat za jakousi snahu médií naposledy se s úctou rozloučit s touto významnou osobností československých, resp. českých dějin. Proto se v mnoha příspěvcích média vracela k hlavním životním milníkům Václava Havla a hovořila s mnoha lidmi, kteří ho osobně znali. Lze říci, že publikování těchto příspěvků mělo charakter rituálu, prostřednictvím kterého se média i veřejnost s Václavem Havlem naposledy mohly rozloučit. Lidé využili média (jak tištěná, tak elektronická) k tomu, aby uctili památku

Václava Havla, zavzpomínali na něj, projevili veřejně svůj zármutek, sdíleli smutek s ostatními a organizovali nejrůznější památeční akce, což bylo zejména díky internetovým médiím a sociálním sítím relativně jednoduché. I vzhledem k načasování (předvánoční období) byla patrná jakási dočasná snaha o semknutí české společnosti a vzájemné připomenutí si hodnot, které jsou pro nás důležité včetně uvědomění si skutečnosti, že nikdo nejsme na tomto světě napořád.

Vytyčený cíl práce, tj. zanalyzování mediálního pokrytí úmrtí Václava Havla a Kim Čong-ila v českých médiích se podařilo naplnit. Prostřednictvím analýzy jsme získali odpovědi na všechny stanovené výzkumné otázky. V rámci jiné diplomové práce by určitě bylo zajímavé provést regulérní diskursivní analýzu v souvislosti s tím, jak byl Václav Havel v médiích po svém úmrtí prezentován. Doplnkovou kvalitativní analýzou jsme měli za cíl zjistit, zda se v analyzovaných denících nacházely příspěvky, v nichž se hovořilo o Václavu Havlovi jako o národním hrdinovi, což se podařilo. Avšak plnohodnotná analýza textů by mohla poskytnout komplexnější obraz Václava Havla v českých médiích po jeho úmrtí. V kvantitativní analýze v této diplomové práci jsem se zaměřila na vybrané české deníky a zajisté by bylo zajímavé provést podobnou analýzu také v českých internetových médiích, ve kterých se v porovnání s tištěnými médii objevilo výrazně větší množství příspěvků jak o Václavu Havlovi, tak Kim Čong-ilovi.

Vliv médií na životy lidí je zřejmý, neboť mají od svých počátků mnoho různých funkcí, ať se jedná o zpravodajství, vzdělávání či zábavu atd. Masová média však hrají také významnou roli při loučení se s veřejností známou osobností, která byla pro společnost z nějakého důvodu významná a důležitá a její odchod z tohoto světa byl pro lidi velkou ztrátou. Přesně, jak tomu bylo i v případě Václava Havla. V jeho případě média probudila v lidech národní povědomí a společnost dočasně stmelila. Podařilo se jim na čas odvést pozornost od negativních politických neshod a šarvátek a přesto, že informace o úmrtí Václava Havla byla smutná, pozitivní úlohou médií bylo zprostředkovat státní pohřeb veřejnosti a oživit či připomenout základní skutečnosti a informace o našem prvním porevolučním prezidentovi.

Summary

The objective of this thesis called *"Bereavement of eminent personalities: Comparison of Media Representation of Václav Havel and Kim Jong-il in the Czech Media"* was to analyze the media coverage of Václav Havel's and Kim Jong-il's death in selected Czech national dailies published from the day of the official announcement of their death until the day of their funeral.

The theoretical part deals with how mass media use and process media events, especially the one's related to the death of publicly known persons. The thesis also addresses ritual function of media events and their role in society integration. Another chapter of the thesis explains how media informs the public about deaths of well-known people and what their function is in this context. As Václav Havel was and still is called a national hero, a phenomenon of a hero and its development from history up to date is also presented in the paper. We can say that these articles had a ritual character through which media and general public could say their last good-bye.

The practical part consists of quantitative content analysis which provides concrete topics that were covered by Czech dailies in regards with Václav Havel's and Kim Jong-il's death. The analysis also answers the following questions: Were there any differences in quantity of articles on each leader and the type of topics in any particular media? Did the Czech media tend to compare the personalities of Václav Havel and Kim Jong-il during their coverage? The additional qualitative analysis also examines whether Václav Havel was presented as a national hero in Czech media after his death.

Death of well-know people gets always large media attention as we could had seen in the case of Václav Havel who was, and still is a symbol of freedom and democracy for majority of Czechs as well as a big part of the world. His death became the number one media event in the Czech media at the end of 2011. The interest of media and general public in his personality and life story was not surprising and also the analysis results confirmed that the significance of Havel for Czech society is not questionable. Most of the dailies not only informed about his death but also use this opportunity to retell Havel's life story in order to bring him near the Czechs for the last time. Most of the articles can be considered a try of media to say good-bye to this important personality of Czechoslovakian, resp. Czech history. Therefore many articles

revert to Havel's key life milestones and journalists talked to many people who knew Havel personally. People used media to honor Václav Havel, to remember him, to express their grief and share their mourning with others. Maybe especially thanks to the timing (pre-Christmas period) we could had seen a temporary effort to integrate the Czech society and to remind ourselves of the values that remain important to us.

All defined objectives of the thesis, e.g. analysis of Václav Havel's and Kim Jong-il's death have been fulfilled. Through the qualitative content analysis we managed to receive the answers to all research questions. The power of media is obvious as they have always had various functions – provide news reports, educate or entertain. Though the media also play an important part when saying good-bye to someone publicly known – especially if the person was important for the society and his or her death was a huge loss for many people, as it was in the case of Václav Havel.

Použitá literatura

Monografie, odborné články a studie

ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti: doba ležících*. 1. vyd. Praha: Argo, 2000, 358 s. ISBN 80-720-3286-0.

ARIÈS, Philippe. *The hour of our death*. 1st Vintage Books ed. New York: Vintage Books, 1982c1981, xvii, 651 p., [24] p. of plates. ISBN 03-947-5156-6.

COULDRY, Nick, Andreas HEPP a Friedrich KROTZ. *Media events in a global age*. New York: Routledge, 2010, xv, 309 p. ISBN 02-038-7260-6.

DAYAN, Daniel, Elihu KATZ a Friedrich KROTZ. *Media events: the live broadcasting of history*. 1st ed. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, c1992, xi, 306 s. ISBN 06-745-5956-8.

DISMAN, Miroslav, Elihu KATZ a Friedrich KROTZ. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

DRUCKER, Susan J a Robert S CATHCART. *American heroes in a media age*. Cresskill, N.J.: Hampton Press, c1994, viii, 342 p. ISBN 18-813-0320-9.

DURKHEIM, Émile, Robert S CATHCART a Friedrich KROTZ. *Elementární formy náboženského života: systém totemismu v Austrálii*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenth, 2002, 491 s. Oikúmené. ISBN 80-729-8056-4.

GALTUNG, J. a M. H. RUGE. The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. *Journal of Peace Research* [online]. 1965-01-01, roč. 2, č. 1, s. 64-90 [cit. 2012-11-06]. ISSN 0022-3433. DOI: 10.1177/002234336500200104.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. 2. vyd. Překlad Zdeněk Uherek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, 233 s. Studie (Sociologické nakladatelství), 30. sv. ISBN 978-807-4190-186.

HOOVER, Stewart M a Knut LUNDBY. *Rethinking media, religion, and culture*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, c1997, 332 p. ISBN 07-619-0171-X.

KEANE, John, Knut LUNDBY a Friedrich KROTZ. *Václav Havel: a political tragedy in six acts*. Pbk. ed. Překlad Zdeněk Uherek. London: Bloomsbury, 2000, 532 s. Bloomsbury paperbacks, 30. sv. ISBN 07-475-4838-2.

KITCH, Carolyn. A news of feeling as well as fact: Mourning and memorial in American newsmagazines. In: *Journalism*. 2000, s. 171-195. 1, 2. DOI: 10.1177/146488490000100202.

KUNCZIK, Michael a [z anglických a německých originálů přeložili Štěpánka Kudrnáčová a Milan ŠMÍD]. *Základy masové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1995, 307 s. ISBN 978-807-1841-340.

MCCOMBS, Maxwell E. a Donald L. SHAW. The Agenda-Setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly*. 1972, roč. 36, č. 2, s. 176-187. ISSN 0033362x. DOI: 10.1086/267990.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 4. rozš. a přeprac. Překlad Hana Antonínová. Praha: Portál, 2009, 639 s. ISBN 978-807-3675-745.

North Korea: General Secretary Kim Jong Il Handbook. Volume 1 Strategic Information and Developments. USA: USA International Business Publications, 2002, 263 s. ISBN 0739711970.

ROTHENBUHLER, Eric. The Living Room Celebration of the Olympic Games. In: *Journal of Communication*. 1988, s. 61-68. 8, 4. DOI: 10.1111/j.1460-2466.1988.tb02070.x.

SUMIALA-SEPPANEN, J. a M. STOCCHETTI. Father of the nation or arch-terrorist? Media rituals and images of the death of Yasser Arafat. *Media, Culture*. 2007-03-01, roč. 29, č. 2, s. 336-343. ISSN 0163-4437. DOI: 10.1177/0163443707074265.

TRAMPOTA, Denis a VOJTĚCHOVSKÁ. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 4. rozš. a přeprac. Překlad Hana Antonínová. Praha: Portál, 2009, 639 s. ISBN 9788073676834.

URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Karol MURDZA. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Vyd. 1. Ilustrace Zdeněk Prošek. Praha: Grada, 2011, 230 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-802-4735-634.

Velký sociologický slovník: II. svazek P-Z. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, s.749-1627. ISBN 80-718-4310-5.

WALTER, Tony, Jane LITTLEWOOD a Michael PICKERING. Death in the News: The Public Invigilation of Private Emotion. *Sociology*. 1995-11-01, roč. 29, č. 4, s. 579-596. ISSN 00380385. DOI: 10.1177/0038038595029004002.

Články v tištěných médiích

ANÝŽ, Daniel. Havlova naděje svobody. *HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 20. 12. 2011, s. 10. ISSN 0862-9587.

Diktátor z říše hladu i beznaděje. *Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 20. 12. 2011, s. 5. ISSN 1210-1168.

EHL, Martin. Oficiální Kreml si drží od Havla odstup i po smrti. *HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 21. 12. 2011, s. 7. ISSN 0862-9587.

Hrdina Havel vs. diktátor Kim. *Lidové noviny*. Praha: Lidové noviny, 20. 12. 2011, s. 8. ISSN 0862-5921.

Hrdinové se už nerodí. Zůstává po nich prázdno. *HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 19. 12. 2011, s. 7. ISSN 0862-9587.

Hysterie v KLDK: Truchlí na povel, či jsou slzy upřímné?. *Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 21. 12. 2011, s. 8. ISSN 1210-1168.

Idealista, ale mimořádně praktický. *HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 19. 12. 2011, s. 13. ISSN 0862-9587.

Idealisté neumírají, jen odcházejí. *Lidové noviny*. Praha: Lidové noviny, 20. 12. 2011, s. 9. ISSN 0862-5921.

Jeho vize a odvaha budou chybět. Právě v době, kdy je nejvíc potřebujeme. *Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 19. 12. 2011, s. 15. ISSN 1210-1168.

Kreml kondoloval Severokorejčům, k úmrtí Havla se nevyjádřil. *Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 20. 12. 2011, s. 9. ISSN 1210-1168.

Merkelová kondolovala na ambasádě v Berlíně. *Právo: Nezávislé noviny*. Praha: Borgis, a.s., 21. 12. 2011, s. 8. ISSN 1211-2119.

Mladý Kim nebude vládnout sám. *Lidové noviny*. Praha: Lidové noviny, 22. 12. 2011, s. 18. ISSN 0862-5921.

Naháněl lidi do táborů smrti. Šéf KSČM si ho „velmi vážil“. *Mladá fronta dnes*. Praha: MAFRA, a.s, 28. 12. 2011, s. 3. ISSN 1210-1168.

Nový Kim povládně spolu se strýcem. *Lidové noviny*. Praha: Lidové noviny, 23. 12. 2011, s. 16. ISSN 0862-5921.

Oficiální Kreml si drží od Havla odstup i po smrti. *Lidové noviny*. Praha: Lidové noviny, 20. 12. 2011, s. 8. ISSN 0862-5921.

Oslavu osmdesátých narozenin už bohužel nestihneme. *HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 19. 12. 2011, s. 6. ISSN 0862-9587.

TELARŽÍKOVÁ, Denisa. Sedl si na stůl a normálně si s námi povídal, vzpomíná bývalý horník. *Právo: Nezávislé noviny*. Praha: Borgis, a.s., 20. 12. 2011, s. 5. ISSN 1211-2119.

Vládl 17 let a zanechal za sebou zbídačenou zemi. *Lidové noviny*. Praha: Lidové noviny, 20. 12. 2011, s. 15. ISSN 0862-5921.

V Rusku vládnou mafiáni a kágébáci, říkal. Kremlu byl proto nepohodlný. *HN Hospodářské noviny: Deník pro ekonomiku a politiku*. Praha: Economia, a.s, 19. 12. 2011, s. 15. ISSN 0862-9587.

Zhrouť se režim v KLDR? Svět je nervózní. *Lidové noviny*. Praha: Lidové noviny, 21. 12. 2011, s. 13. ISSN 0862-5921.

Elektronické zdroje

Economia.cz: O společnosti [online]. 2012 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://economia.ihned.cz/494/obsah-sekce/o-spolecnosti/>

Haló noviny: český levicový deník [online]. Futura a.s., 2012 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.halonoviny.cz/pages/inzerce>

Hospodářské noviny [online]. 2012 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://predplatne.economia.ihned.cz/cz/hospodarske-noviny/>

Lidové noviny: Kdo jsme [online]. 2012 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://epaper.lidovky.cz/lidove-noviny/kdo-jsme>

Mafra.cz: Portrét společnosti [online]. 2012 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all\cs_o-spolecnosti_portret-spolecnosti.htm

Média vyjádřila poctu Václavu Havlovi. *Mediaguru* [online]. 18. 12. 2011 [cit. 2012-11-12]. Dostupné z: <http://www.mediaguru.cz/2011/12/media-v-cesku-a-v-zahranici-vyjadruji-poctu-vaclavu-havlovi/>

Mediální skupina Mafra. [online]. 2012. [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all\cs_o-spolecnosti_portret-spolecnosti.htm

Mediální událost roku: Zabití Usámy bin Ládina. In: *Deník.cz* [online]. 2011 [cit. 2012-07-19]. Dostupné z: http://www.denik.cz/ze_sveta/medialni-udalost-roku-zabiti-usamy-bin-ladina.html

Mladá fronta DNES: Kdo jsme [online]. 2012 [cit. 2012-11-01]. Dostupné z: <http://epaper.mfdnes.cz/o-mf-dnes/kdo-jsme>

Právo [online]. Borgis a.s., 2012 [cit. 2012-11-02]. Dostupné z: <http://www.pravo.cz/predplatne-menu.php?pr=denik#4>

Rusové kondolovali k úmrtí Václava Havla. Jejich ambasáda poslala dopis Klausovi. *IHNED.cz* [online]. 20. 12. 2011 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/svet-rusko/c1-54252410-rusove-kondolovali-k-umrti-vaclava-havla-jejich-ambasada-poslala-dopis-klausovi>

Sledujeme on-line: Reakce na úmrtí Václava Havla. *IHNED.cz* [online]. 18. 12. 2011 [cit. 2012-11-21]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-54232480-online-vaclav-havel-udajne-zemrel>

TŘEŠŇÁKOVÁ, Marie. Tečkou za Havlovým podpisem bývalo srdce. *Česká televize* [online]. 21. 12. 2011 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/157776-teckou-za-havlovym-podpisem-byvalo-srdce/>

Úmrtí exprezidenta na webu: Havlova smrt zaplavila sociální sítě. *Česká televize* [online]. 18. 12. 2011 [cit. 2012-11-21]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media-it/157462-havlova-smrt-zaplavila-socialni-site/>

Václav Havel, životopis. [online]. 2011 [cit. 2012-07-19]. Dostupné z: <http://www.vaclavhavel.cz/index.php?sec=1&id=1>.

Václava Havla si váží devět z deseti Čechů. Hlavně mladí. In: *Parlamentní listy* [online]. 1. 2. 2012 [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Vaclava-Havla-si-vazi-devet-z-deseti-Cechu-Hlavne-mladi-221581>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Kódovací formuláře (tabulka) – k dispozici na přiloženém CD

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Kódovací kniha (str. 41)

Seznam grafů

Graf č. 1: Rozložení mediálního pokrytí úmrtí Václava Havla (str. 44)

Graf č. 2: Rozložení mediálního pokrytí úmrtí Kim Čong-ila (str. 46)

Graf č. 3: Přehled témat o Václavu Havlovi (str. 53)

Graf č. 4: Rozložení článků o soukromém životě Václava Havla v jednotlivých médiích (str. 55)

Graf č. 5: Soukromý život Václava Havla – témata (str. 56)

Graf č. 6: Kim Čong-il – hlavní témata v denících (str. 60)

Graf č. 7: Kim Čong-il – další témata v denících (str. 61)

Graf č. 8: Přítomnost fotografie u článků o Kim Čong-ilovi (str. 62)

Graf č. 9: Procentuální vyjádření celkového počtu analyzovaných článků podle osoby (str. 64)

Graf č. 10: Počet mediálních výstupů v jednotlivých médiích (str. 67)

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Speciální vydání Mladé fronty DNES ze dne 18. 12. 2011 (str. 47)

Obrázek č. 2: Titulní strana Hospodářských noviny ze dne 19. 12. 2011 (str. 48)

Obrázek č. 3: Titulní strana Mladé fronty DNES ze dne 19. 12. 2011 (str. 49)

Obrázek č. 4: Titulní strana Lidových noviny ze dne 19. 12. 2011 (str. 50)

Obrázek č. 5: Titulní strana Práva ze dne 19. 12. 2011 (str. 51)

Obrázek č. 6: Titulní strana Haló novin ze dne 19. 12. 2011 (str. 52)

Obrázek č. 7: Článek v Lidových novinách dne 29. 12. 2011 (str. 62)

Obrázek č. 8: Fotografie z Mladé fronty DNES ze dne 20. 12. 2011 (str. 63)

Obrázek č. 9: Titulní strana Haló novin ze dne 20. 12. 2011 (str. 63)